

Ketkä eivät kuulu työttömyyskassaan?

Merja Kauhanen

KETKÄ EIVÄT KUULU TYÖTTÖMYYSKASSAAN?

Merja Kauhanen

Tämän tutkimuksen on rahoittanut Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö ry

TYJ

**PALKANSAAJIEN TUTKIMUSLAITOS
LÖNTAGARNAS FORSKNINGSINSTITUT
LABOUR INSTITUTE FOR ECONOMIC RESEARCH**

Raportteja | Reports 44

ISBN 978-952-209-192-5 (pdf)

ISSN 2242-6914 (pdf)

Kannen kuva:

Gregor Cresnar, Noun Project

Julkaisija:

Palkansaajien tutkimuslaitos

Arkadiankatu 7 (Economicum), 00100 Helsinki

www.labour.fi

ESIPUHE

Työttömyyskassojen tavoitteena on tuottaa turvaa työttömyyden varalle ansiosidonnainen työttömyysvakuutuksen muodossa. Työttömyyskassan jäsenyys on yksi tärkeimpiä vakuutuksia ja työttömyyden kohdatessa monelle korvaamaton apu. Osa ihmisistä jättää kuitenkin jäsenyyden hankkimatta.

Työttömyysvakuutuksen hankkimatta jättämiselle voi olla rationaalisia syitä. Valinta voi liittyä sellaiseen työmarkkina-asemaan, jossa työttömyysvakuutukselle ei ole tarvetta. Se voi myös liittyä siihen, että työ ei kerrytä työttömyysvakuutusta työn määrän tai luonteen vuoksi riippumatta työttömyyskassan jäsenyydestä. Toisaalta tulot voivat olla niin pienet, että ansiosidonnainen työttömyysturva vastaa käytännössä perusturvan tasoa.

Rationaalisten syiden lisäksi valinta voi johtua tietämättömyydestä. Näin voi olla erityisesti nuorten kohdalla, jotka ovat olleet työmarkkinoilla vasta lyhyen aikaa tai työmarkkinoille osallistuminen on pätkittäistä esimerkiksi opintojen vuoksi.

Työttömyysturvan kehittämisen kannalta on tärkeää saavuttaa tarkka kuva siitä ryhmästä, joka jää ansiosidonnaisen työttömyysvakuutuksen ulkopuolelle. Tiedon myötä on mahdollista parantaa turvan kattavuutta ja kohdistaa parannukset mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti. Ansiosidonnaisen työttömyysturvan kehittämistarpeita voi löytyä sekä niiden ryhmien joukosta, jotka tekevät rationaalisen valinnan jäsenyyden suhteen että niiden, joiden valinta perustuu vaillinaiseen tietoon. Ratkaisut voivat kuitenkin olla erilaisia. Merja Kauhasen toteuttama tutkimus työttömyyskassan ulkopuolelle jäävistä ryhmistä tarjoaa arvokasta tietoa työttömyysturvan kehittämistyötä varten.

Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö ry

TIIVISTELMÄ

Suomessa ansiosidonnaisen työttömyysturvan saaminen edellyttää työssäoloehdon täyttämisen lisäksi vapaaehtoista työttömyysvakuutusta, ts. että henkilö kuuluu työttömyyskassaan. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan, keitä ovat työttömyyskassaan kuulumattomat palkansaajat. Lisäksi tarkastellaan palkansaajien liikkuvuutta työttömyyskassan jäsenyyteen ja pois jäsenyydestä sekä siihen yhteydessä olevia tekijöitä. Tutkimuksessa analysoidaan myös työttömyyskassaan kuulumattomien alaryhmien merkitystä havaitulle muutokselle työttömyyskassaan kuulumisessa aineiston alku- ja loppuvuosien välillä. Tutkimuksen aineistona käytetään Tilastokeskuksen laajoja yksilötason rekisteriaineistoja vuosilta 2004-2017.

Yksi keskeinen kysymys työttömyyskassaan kuulumisessa koskee työttömyysriskin merkitystä työttömyyskassan jäseneksi valikoitumiseen. Positiivisten korrelaatiotestien perusteella lisävakuutetuilla palkansaajilla on korkeampi työttömyysriski verrattuna niihin, joilla lisävakuutusta ei ole. Havaittuun riskiin voivat vaikuttaa myös työntekijän kannustimet, joita tutkimuksessa ei tarkasteltu. Työttömyyskassaan kuulumattomuutta selittävässä tilastollisissa malleissa havaittiin, että henkilön korkeampi työttömyysriski on myös yhteydessä pienempään todennäköisyyteen olla kuulumatta työttömyyskassaan. Mallien tulosten mukaan miehillä, nuorilla, vähemmän koulutetuilla, ulkomaalaista syntyperää olevilla ja kaupungissa asuvilla on suurempi todennäköisyys olla kuulumatta työttömyyskassaan verrattuna naisiin, vanhempiin, koulutetumpiin, suomalaista syntyperää oleviin ja maaseudulla asuviin. Työhön ja työpaikkaan liittyvien ominaisuuksien osalta alempi palkkataso, työsuhteen osa- ja määräaikaisuus, toimipaikan pienempi koko, yksityisellä sektorilla työskentely ja yksityisillä palvelualoilla kuten majoitus- ja ravitsemisalalla työskentely oli myös yhteydessä suurempaan todennäköisyyteen olla työttömyyskassaan kuulumaton verrokkiryhmiin verrattuna.

Liikkuvuutta koskevien tulosten mukaan siirtyminen työttömyyskassan jäsenyyteen kahden vuoden välillä on keskimäärin selvästi suurempaa kuin jäsenyydestä poistuminen. Liikkuvuudessa työttömyyskassan jäsenyyteen ja jäsenyydestä pois havaittiin selkeitä eroja mm. ikäryhmän ja koulutustason mukaan.

Työttömyyskassaan kuuluminen on hieman laskenut aineiston alku- ja loppuvuosien välillä. Dekomponointiin perustuvan analyysin perusteella valtaosa havaitusta muutoksesta selittyy ei koskaan työttömyyskassaan kuuluneiden osuuden kasvulla.

ABSTRACT

Finland belongs to countries where the eligibility for earnings-related unemployment insurance is tied to buying voluntary comprehensive coverage via membership in unemployment insurance funds. This study concerns the profiles of wage and salary earners who do not buy earnings-related unemployment insurance, i.e. are not members in unemployment insurance funds. In addition, the study investigates joining and leaving unemployment insurance funds between two successive years and their determinants, and explores to what extent the detected change in unemployment insurance density is attributable to changes in never-membership and ex-membership densities. The study utilises individual level panel data for the period 2004-2017 available from Statistics Finland.

One of the key issues related to choosing voluntary earnings-related unemployment insurance is the role played by unemployment risk in this selection. Positive correlations tests show that wage and salary earners with comprehensive coverage in year t have a higher unemployment risk in year $t+1$ compared to those who have basic coverage. Moral hazard could also be associated with this result, but separating these two is beyond the scope of this study. We also find from regression analyses for non-membership in unemployment insurance funds that a higher unemployment risk is associated with a lower propensity of non-membership. In addition, the results from these regression analyses show that men, younger, less educated, of foreign origin and living in urban municipalities are more likely to be non-members relative to women, older, those of Finnish origin and living in countryside. Of job and workplace related factors having lower wage, temporary job, part-time job, small firm size, private sector job, and private service sector job are positively associated with non-membership.

The analysis of joining and leaving unemployment insurance fund indicates that it is much more common to join unemployment insurance fund than it is to leave it. The results from regression analyses show that there are notable differences in the propensities to join unemployment insurance fund by, among other things, age group and education level.

We also find that the detected slight decrease in unemployment insurance fund membership density between the first and last years of the data is predominantly attributable to changes in never-membership density.

SISÄLLYS

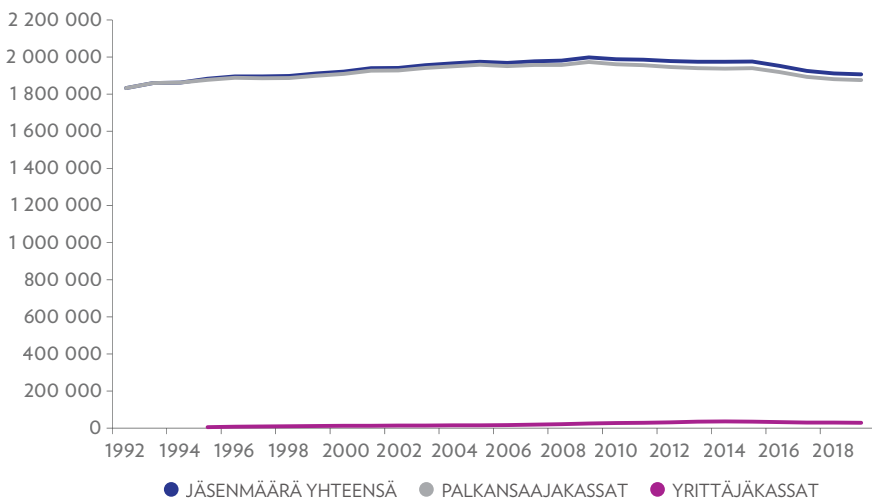
Tiivistelmä	5
Abstract	6
1. JOHDANTO	8
2. SUOMALAINEN TYÖTTÖMYYSTURVAJÄRJESTELMÄ	10
2.1 Työttömyysturvan rahoitus.....	11
2.2 Työttömyysturvan saamisen edellytykset ja taso	13
3. AIEMPI TUTKIMUSKIRJALLISUUS	15
3.1 Vapaaehtoinen vai pakollinen vakuutus?	15
3.2 Erilaiset syyt kuulua työttömyyskassaan.....	17
3.3 Aiempi tutkimuskirjallisuus työttömyyskassaan kuulumattomista.....	18
4. TUTKIMUSKYSYMYKSET, AINEISTO JA MENETELMÄT	20
4.1 Tutkimuksen tarkoitus	20
4.2 Aineisto ja määritelmät.....	21
4.3 Menetelmät	21
5. TULOKSET	23
5.1 Positiivisen korrelaation testit	24
5.2 Palkansaajien työttömyyskassaan kuulumattomuus ja siihen yhteydessä olevat tekijät	26
5.3 Työttömyysriskin yhteys työttömyyskassaan kuulumattomuuteen	37
5.4 Lisätarkastelut työttömyyskassaan kuulumattomuudesta	38
5.5 Siirtyminen työttömyyskassan jäsenyyteen ja kassan jäsenyydestä pois 42	
5.6 Työttömyyskassaan kuulumattomien alaryhmät	49
5.7 Pidempiaikainen työttömyyskassaan kuulumattomuus	51
5.8 Työttömyyskassaan kuulumisen muutos 2004-2006 vrt. 2015-2017 - kassaan kuulumattomien alaryhmien kehityksen merkitys.....	56
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	60
LÄHTEET	63

1. JOHDANTO

Työttömyysvakuutus on keskeinen sosiaalivakuutus, jonka tehtävänä on turvata työttömäksi joutuvan ansiomenetyksiä ja mahdollistaa osaamista vastaavan uuden työpaikan etsimisen. Samalla pitäisi ylläpitää työttömien kannustimia. Suomessa työttömyysvakuutusjärjestelmä on pakollisen ja valtion subventoiman vakuutuksen yhdistelmä. Ansiosidonnaisen työttömyysturvan saaminen edellyttää työssäoloehdon täyttämisen lisäksi vapaaehtoista työttömyysvakuutusta, ts. että henkilö kuuluu työttömyyskassaan. Suomessa tämän lisävakuutuksen hankkiminen on siis vapaaehtoista. Ne työttömät, joilla ei ole tätä lisävakuutusta, saavat tasoltaan selvästi alempaa perusturvatasoista työttömyysturvaa työttömäksi joutuessaan. Ansioturvan taso perustuu henkilön aikaisempiin ansiotuloihin, kun taas perusturvan taso on kiinteä eikä riipu henkilön aiemmista tuloista.

Lisävakuutuksen olemassaolo turvaa henkilön ansiomenetyksiä työttömyyden kohdatessa paremmin kuin perusturva, kun myös muut ansiosidonnaisen työttömyysturvan saantiedellytykset täyttyvät. Suomessa työttömyyskassoihin kuului vuoden 2019 lopussa 1,905,939 jäsentä, joista 1,875,829 oli jäsenenä palkansaajatyöttömyyskassoissa (Finanssivalvonta). Pidemmän aikavälin tarkastelu osoittaa, että lukumääräisesti katsottuna työttömyyskassaan kuuluvien määrä on pysynyt varsin samalla tasolla. Selvempää laskua jäsenmäärässä on havaittavissa vasta vuoden 2015 jälkeen (Kuvio 1).

Kuvio 1. Työttömyyskassojen jäsenmäärän kehitys 1992-2019

Lähde: Finanssivalvonta. Kunkin vuoden osalta jäsenmäärä kuvaa tilannetta vuoden lopussa.

Suhteutettuna työttömyyskassaan kuuluvat kaikkiin palkansaajiin aiemmat tutkimukset ovat havainneet (esim. Grimm-Vikman, 2019), että valtaosa palkansaajista, noin 85 prosenttia tai hieman sen alle, kuuluu työttömyyskassoihin ja noin 15 prosenttia jää niiden ulkopuolelle. Kaikkien työllisten osalta työttömyyskassoihin kuuluvien osuus on palkansaajia koskevia lukuja alhaisempi.

Vaikka on olemassa laaja teoreettinen ja empiirinen kirjallisuus työttömyysvakuutuksen suunnittelusta, niin kysymystä siitä, pitäisikö työttömyysvakuutuksen olla pakollinen, ei ole juurikaan tutkittu empiirisesti. Landais ym. (2017, 2021) on ensimmäinen tutkimus, jossa asiaa tutkitaan empiirisellä aineistolla. Heidän Ruotsia koskeva tutkimuksensa selvittää, onko pakollinen julkinen työttömyysvakuutus, joka ei jätä työttömyysriskeiltään erilaisille yksilöille valinnan mahdollisuuksia, tehokkain keino ratkaista epätäydellisen informaation aiheuttamia ongelmia.

Suomessakin aiempi työttömyysturvaan liittyvä tutkimus on keskittynyt tutkimaan työttömyysturvan muita piirteitä kuten työttömyysturvan tasoa, kestoa ja työssäoloa (ks. Kyyrä ym., 2017). Työttömyysturvaan liittyy Suomessa kuitenkin piirteensä lisäksi lisävakuutuksen vapaaehtoisuus, jonka voi saavuttaa työttömyyskassaan kuulumisella. Vapaaehtoisen lisävakuutuksen hankkimista työttömyyskassaan kuulumisella tai sen ulkopuolelle jäämistä on tutkittu vähäisemmässä määrin. Aiempia harvalukuisia suomalaisia tutkimuksia, joissa on tarkasteltu eri taustatekijöiden yhteyttä työttömyyskassan ulkopuolelle jäämiseen, ovat poikkileikkausaineistoja hyödyntävät Maczulskij (2016) koskien työttömyyskassaan kuulumattomia palkansaajia vuoden 2013 aineistolla ja tuorempi Grimm-Vikman (2019) koskien työttömyyskassaan kuulumattomia työllisiä vuoden 2015 aineistolla. Näissä tutkimuksissa ei tarkastella pidempiaikaista työttömyyskassaan kuulumattomuutta eikä siirtymistä kassan jäsenyyteen ja jäsenyydestä pois. Paneeliaineistoa hyödyntävä uudempi tutkimus on Shin ja Böckerman (2019), joka tutkii määräaikaista ja osa-aikaista työtä tekevien palkansaajien työttömyyskassaan kuulumista vuosina 2000-2012 tehden erottelun yleisen työttömyyskassan ja alakohtaisten työttömyyskassojen välillä. Landais ym. (2017, 2021) tyyppistä tutkimusta Suomea koskien ei ole tehty.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on tuottaa päivitettyä ja uutta tutkimustietoa työttömyyskassan ulkopuolelle jäävistä palkansaajista suomalaisilla työmarkkinoilla. Kiinnostuksen kohteena ovat siis palkansaajat, jotka ovat työllisiä mutta eivät kuulu työttömyyskassaan¹. Tutkimus sivuaa myös Landais ym. (2017, 2021) tutkimusta siinä, että yhtenä keskeisenä kiinnostuksen kohteena tutkimuksessa on selvittää, mikä on työttömyysriskin yhteys työttömyyskassaan kuulumiseen/kuulumattomuuteen. Tutkimuksessa tuotetaan paitsi päivitettyä tutkimustietoa työttömyyskassaan kuulumattomista palkansaajista ja siihen yhteydessä olevista tekijöistä, mutta myös uutta tutkimustietoa liittyen mm. työttömyyskassaan

---

¹ Myös aiempi tutkimuskirjallisuus on keskittynyt tarkastelemaan työttömyysturvan lisävakuutuksen valintaa työllisten keskuudessa. Mm. tulosten vertailtavuuden vuoksi myös tässä tutkimuksessa tarkastelu on rajattu työllisiin palkansaajiin.

kuulumattomien alaryhmiin, pitkäaikaiseen työttömyyskassaan kuulumattomuuteen sekä liikkumisesta työttömyyskassan jäsenyyteen ja sieltä pois. Aineistona hyödynnetään Tilastokeskuksen laajoja, edustavia yksilötason paneeliaineistoja ajanjaksolta 2004-2017. Valtaosassa tarkasteluita ajanjakso on jaettu kahteen yhtä pitkään osaan.

Tutkimuksen rakenne on seuraava. Luvussa 2 käydään läpi suomalaisen työttömyysturvan keskeiset piirteet ml. työttömyysturvan järjestäminen, työttömyysturvan rahoitus, työttömyysturvan saamisen edellytykset ja sen taso. Luvussa 3 käsitellään ensin aihepiiriin liittyvää tutkimuskirjallisuutta siitä, pitäisikö työttömyysvakuutus olla pakollinen vai ei, jossa esille tulee myös työttömyysriskin yhteys työttömyyskassaan kuulumiseen. Sen jälkeen käsitellään yleisemmin työttömyyskassaan kuulumisen syitä ja aiempaa empiiristä tutkimuskirjallisuutta työttömyyskassaan kuulumisesta tai kuulumattomuudesta. Luku 4 esittelee tutkimuskysymykset sekä tutkimuksen empiirisissä analyyseissä käytetyn aineiston ja analyysimenetelmät. Luku 5 esittelee empiiristen analyysien tulokset. Luku 6 tiivistää tutkimuksen keskeiset tulokset ja esittää johtopäätöksiä.

2. SUOMALAINEN TYÖTTÖMYYSTURVAJÄRJESTELMÄ

Suomi yhdessä Ruotsin, Tanskan ja Islannin kanssa ovat harvoja maita, joissa ansiosidonnainen työttömyysvakuutus on vapaaehtoinen. Näissä kaikissa maissa työntekijät ovat työttömyyden kohdatessa oikeutettuja perusturvatasoiseen työttömyysturvaan, mutta voivat päästä korvaustasoltaan paremman työttömyysturvan piiriin valitsemalla vapaaehtoisen lisävakuutuksen (työttömyyskassan jäsenyys).

Suomi yhdessä kolmen edellä luetellun muun Pohjoismaan kanssa edustavat myös työttömyysvakuutuksen järjestämismalliltaan pakollisen ja valtion subventoiman vapaaehtoisen vakuutuksen yhdistelmää (Carroll, 1999).

Työttömyysturvan saantiedellytyksistä, sen tasosta, kestosta ja rahoituksesta säädetään lainsäädännössä. Ansiosidonnaisen työttömyysturvan maksamisen hallinnointi on järjestetty 24 palkansaajatyöttömyyskassan ja kahden yrittäjätyöttömyyskassan kautta (vuoden 2019 tilanne). Perusturvaa puolestaan hallinnoi Kansaneläkelaitos. Työttömyyskassojen lukumäärän osalta tilanne on ollut jatkuvassa muutoksessa. Työttömyyskassojen fuusiot ovat olleet varsin yleisiä ja työttömyyskassojen lukumäärä on trendinomaisesti laskenut. Esimerkiksi vuonna 2010 työttömyyskassoja oli vielä yhteensä 34.

Eri palkansaajakassat toimivat erilaisilla toimialoilla. Osaan työttömyyskassoista voi liittyä vain tietyllä ammattialalla toimivat tai tietyn koulutuksen saaneet. Osaan kassoista voi liittyä kuka vaan alasta riippumatta. Vuodesta 2021 alkaen on ollut useampi työttömyyskassa, joihin voi liittyä alasta riippumatta.

Henkilö voi olla jäsenenä vain yhdessä työttömyyskassassa samanaikaisesti. Lain mukaan Suomessa työttömyyskassaan voivat kuulua 17-67-vuotiaat, mutta työttömyyspäivärahaa maksetaan 17-64-vuotiaille ja lomautuksen ollessa kyseessä 17-67-vuotiaille. 65-67-vuotiaiden mahdollisuus saada työttömyyspäivärahaa lomautuksen ajalta on ollut voimassa vuoden 2005 alusta lähtien.

2.1 Työttömyysturvan rahoitus

Työttömyysetuuksien rahoitus perustuu työttömyysetuuksien rahoituksesta säädettyyn lakiin (555/1998). Lain mukaan valtio rahoittaa palkansaajan ansiopäivärahasta perusosan, työttömyyskassat 5,5 % ja Työllisyysrahasto loput. Pääsäännöstä poiketen valtio ei rahoita lisäpäiviltä tai lomautusajalta maksettavaa etuutta, vaan Työllisyysrahaston osuus näistä menoista on 94,5 %².

Työllisyysrahaston osuus tulee lakisääteisistä pakollisista työttömyysvakuutusmaksuista, joiden maksuprosentit vahvistetaan vuosittain. Työllisyysrahasto kerää rahat omaan osuuteensa työntekijöiltä ja työnantajilta. Työttömyysvakuutusmaksuina kerättävät rahat riippuvat palkkasummasta. Vuonna 2019 työnantajan maksuprosentti oli 0,5 % ja palkkasummarajan (2 086 500 €) ylittävältä osalta 2,05 %. Palkansaajan maksuprosentti oli 1,50 %. Työttömyyskassoihin kuulumattomien palkansaajien työttömyysvakuutusmaksun kertymä ohjataan Kelalle peruspäivärahan rahoitukseen työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain (555/1998) 23 §:n ja työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun asetuksen (1277/2014) perusteella. Kassoihin kuulumattomien palkansaajien työnantajien maksuja ei siirretä, mutta Työllisyysrahasto tilittää Kelalle ylimääräisen 50 miljoonan euron vuosittaisen kertaerän.

Työttömyyskassan jäsenyyden vuosimaksu vaihtelee ammattialoitain työttömyysriskin ja vakuutuskannan mukaan (Grimm-Vikman, 2019). Osalla kassoista jäsenmaksu on kiinteä euromääräinen maksu, useimmiten alle 100 euron suuruinen vuosimaksu ja osalla suhteellinen prosenttiosuusmaksu, vaihdellen palkansaajakassajoen osalta 0,0038 prosentista 0,75 prosenttiin työntekijän palkasta (Finanssivalvonta, 2020). Taulukossa 1 on esitetty vuoden 2019 osalta kunkin työttömyyskassan jäsenmaksut.

---

² Koronapandemian vuoksi valtio rahoitti valtiosuudella 1.4.2020 ja 31.12.2020 välisenä aikana lomautusajalta ja lisäpäiviltä maksettuja ansiopäivärahoja.

Taulukko 1. Työttömyyskassojen jäsenmaksut vuonna 2019

	Jäsenmaksun suuruus
Ammatinharjoittajien ja yrittäjien	2,25 %
Erityisalojen Toimihenkilöiden ETTK	9,75 €/kk
Erityiskoulutettujen työttömyyskassa Erko	70,00 €/v
JATTK-työttömyyskassa	6,00 €/kk
Julkis- ja yksityisalojen	7,70 €/kk
Julkisten ja hyvinvointialojen (JHL)	0,0038 %
Korkeasti koulutettujen (KOKO)	75,00 €/v
Kuljetusalan	0,40 %
Lakimiesten	53,00 €/v
Lääkärien	24,00 €/v
Myyntin ja markkinoinnin ammattilaisten	117,00 €/v
Opettajien	5,00 €/kk
Palvelualojen	0,55 %
Paperityöväen	0,30 %
Posti- ja logistiikka-alan	0,75 %
Rakennusalan	0,52 %
Suomen Elintarviketyöläisten	0,50 %
Suomen Yrittäjien	2,10 %
Super	7,25 €/kk
Sähköalojen	0,30 %
Teollisuuden *	0,45 %
Terveystieteiden	42,00 €/v
Työttömyyskassa Finka	159,00 €/v
Työttömyyskassa Pro	9,50 €/kk
Työttömyyskassa Statia	0,16 %
Yleinen työttömyyskassa YTK	92,00 €/v

Lähde: Finanssivalvonta 2020.

Yrittäjien työttömyysturvan rahoitus poikkeaa palkansaajien työttömyysturvan rahoituksesta. Rahoitus tulee perusosaa (ml. lapsikorotukset) vastaavalta osalta valtiolta ja ansio-osa yrittäjätyöttömyyskassalta. Yrittäjät itse vastaavat ansio-osien rahoituksesta siten, että kassan oma osuus katetaan kassaan liittyneiltä yrittäjiltä perittävillä jäsenmaksuilla.

2.2 Työttömyysturvan saamisen edellytykset ja taso

Suomalainen työttömyysturva koostuu kahdesta osasta: perusturvasta ja ansio-
turvasta. Perusturvan taso on kiinteä eikä perustu työttömän aiempiin ansioihin.
Tasoltaan perusturva on selvästi ansiosidonnaista työttömyysturvaa alhaisempi.
Vuonna 2019 perusturvan suuruus oli ilman korotuksia 648 € kuukaudessa.

Ansiosidonnaisen työttömyysturvan piiriin pääsemiseksi työttömyyden koh-
datessa palkansaajan tulee täyttää lisävakuutuksen (kassajäsenyyden) lisäksi
myös työssäoloehto (Taulukko 2). Kassajäsenyysehto edellyttää vähintään 26
viikon kassajäsenyyttä ja työssäoloehto sitä, että on ollut töissä jäsenyysaikana
vähintään 26 kalenteriviikkoa (28 edellisen kuukauden aikana), jolloin työaika on
ollut vähintään 18 tuntia kalenteriviikossa ja palkka on ollut työehtosopimuksen
mukainen tai kokoaikaista työtä tekevällä vähintään 1211 euroa kuukaudessa
(v.2019). Työssäoloehdon vaatimukset työviikkojen määrän suhteen ovat koke-
neet muutoksia yli ajan³. Samoin vähimmäispalkan määrä määritellään kullekin
vuodelle erikseen. Perusosan päälle maksettavan ansio-osan suuruus riippuu
aiemmista tuloista (ks. Taulukko 2).

Peruspäivärahaa saavat ne työttömäksi työnhakijoiksi ilmoittautuvat, jotka
täyttävät työssäoloehdon, mutta eivät kassajäsenyysehtoa. Työmarkkinatukea
saa työtön työnhakija, joka ei täytä työssäoloehdot tai jonka ansiosidonnaisen
työttömyysturvan saantiaika on mennyt umpeen.

Kuvio 2 esittää työttömyysturvan saajien osuudet työttömyysturvan tyyppin
mukaan vuosina 2005-2019. Suomessa vuoden 2019 lopulla kaikista työttömyys-
turvaa saaneista 36,3 prosenttia sai ansiopäivärahaa, 9,3 prosenttia peruspäivä-
rahaa ja enemmistö 54,2 prosenttia työmarkkinatukea. Kuviosta havaitaan, että
ansiopäivärahaa saaneiden osuus on laskenut 2010-luvun loppupuolella alle 40
prosenttiin samalla kun työmarkkinatukea saaneiden osuus on kasvanut. Sen
sijaan peruspäivärahaa saaneiden osuus on pysytellyt koko tarkasteluajanjakson
melko samalla tasolla noin kymmenessä prosentissa.

Työttömäksi joutuneiden ansioturvan ulkopuolelle jäämisessä suurempi
merkitys näyttäisi siis olevan sillä, että työttömäksi joutunut henkilö ei täytä
työssäoloehdon vaatimuksia kuin että hän ei olisi lisävakuutuksen piirissä.

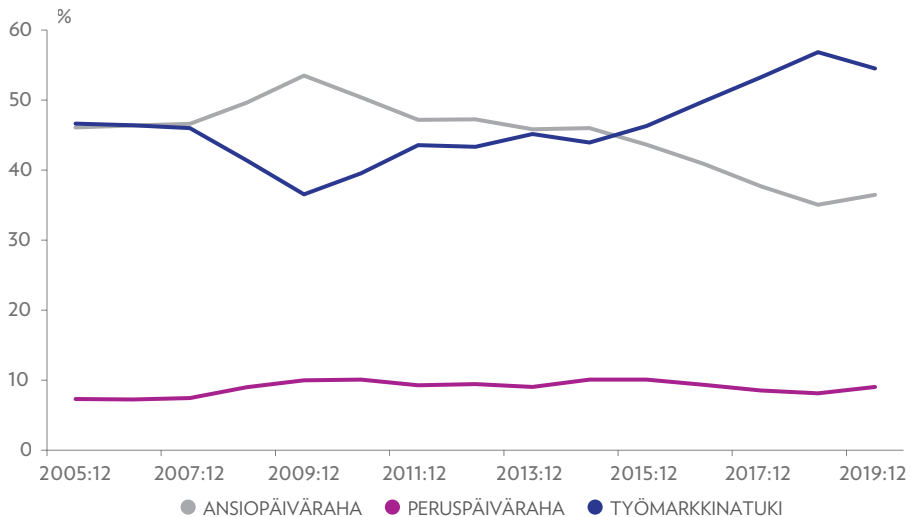
³ Taulukko 2 esittää vuoden 2019 mukaisen tilanteen. Koronapandemian vuoksi vuonna 2020
ansiosidonnaisen työttömyysturvan työssäoloehdot muutettiin väliaikaisesti (31.12.2020 saak-
ka) siten, että ansiosidonnaisen työttömyysturvan piiriin pääsemiseksi riitti 13 kalenteriviikon
työssäoloehdon täyttäminen, mikäli jäsen ei täytä normaalia 26 kalenteriviikon työssäoloehdot.

Taulukko 2. Työttömän työnhakijan työttömyysturva v.2019 – palkansaajat

Ansiosidonnainen työttömyysturva	Peruspäiväraha	Työmarkkinatuki
Kassajäsenyösehto		
Ollut työttömyuskassan jäsen vähintään 26 viikkoa.		
Täyttää kassajäsenyösehdon	Ei täytä kassajäsenyösehtoa	Voi täyttää tai olla täyttämättä kassajäsenyösehdon
Työssäoloehto		
On ollut töissä jäsenyysaikana vähintään 26 kalenteriviikkoa 28 edellisen kuukauden aikana, jolloin työaika on ollut vähintään 18 tuntia kalenteriviikossa ja palkka on ollut työehtosopimuksen mukainen tai kokoaikaista työtä tekevällä vähintään 1211 euroa kuukaudessa.		
Täyttää työssäoloehdon	Täyttää työssäoloehdon	Ei täytä työssäoloehtoaa tai ansiosidonnaisen työttömyysturvan maksimikeston mennyt umpeen
Maksimikesto		
– 300 päivää, jos aiempi työhistoria 3 vuotta tai sen alle – 400 päivää, jos aiempaa työhistoriaa yli 3 vuotta – 500 päivää, jos työttömäksi jäädessä 58-vuotias tai vanhempi ja jolla työssäoloehdon täytyessä 11 §:ssa tarkoitettua työssäoloaikaa vähintään 5 vuotta viimeisen 20 vuoden aikana	– 300 päivää, jos aiempi työhistoria 3 vuotta tai sen alle – 400 päivää, jos aiempaa työhistoriaa yli 3 vuotta – 500 päivää, jos työttömäksi jäädessä 58-vuotias tai vanhempi ja jolla työssäoloehdon täytyessä 11 §:ssa tarkoitettua työssäoloaikaa vähintään 5 vuotta viimeisen 20 vuoden aikana	Ei maksimikestoaa
Korvauksen suuruus		
Perusosa + ansiosidonnainen osuus, jonka suuruus: a) 0,45*(päiväpalkka–perusosa), jos kuukausipalkka on korkeintaan 95*perusosa b) 0,45*(kynnyspalkka–perusosa) + 0,20*(päiväpalkka–kynnyspalkka), jos kuukausipalkka > 95*perusosa	Tasasuuruinen korvaus 32,40 euroa/päivä Tasasuuruiset lapsikorotukset*	Tasasuuruinen korvaus 32,40 euroa/päivä Tasasuuruiset lapsikorotukset*
Tasasuuruiset lapsikorotukset*		

* Jos hakijan huollettavana on alle 18-vuotiaita lapsia, lapsikorotus on yhdestä lapsesta 5,23 euroa/päivä, kahdesta lapsesta yhteensä 7,68 euroa/päivä ja kolmesta tai sitä useammasta yhteensä 9,90 euroa/päivä.

Kuvio 2. Työttömyysturvaa saaneiden jakaumat työttömyysturvan tyyppin mukaan, %

Lähde: Tilasto Suomen työttömyysturvasta. Suomen virallinen tilasto (SVT).

3. AIEMPI TUTKIMUSKIRJALLISUUS

3.1 Vapaaehtoinen vai pakollinen vakuutus?⁴

Kuten edellä tuotiin esille Suomi kuuluu kolmen muun Pohjoismaan kanssa ns. Ghent-järjestelmän maihin, joissa työttömyysvakuutus on pakollisen ja vapaaehtoisen vakuutuksen yhdistelmä. Suomessakin on käyty keskustelua siitä, pitäisikö työttömyysvakuutus olla kokonaan pakollinen⁵. Pakollisen työttömyysvakuutuksen perusteluna on käytetty vakuutusmarkkinoiden epäonnistumista epätäydellisen informaation vallitessa. Keskeinen epäonnistumiseen liittyvä syy on vakuutuksenottajien valikoitumisongelma, jonka englanninkielinen termi on ”adverse selection” (AS). Toisin sanoen haitallinen valikoituminen synnyttää epäedullisen asiakaskunnan ongelman, joka syntyy, kun vakuutusyhtiöllä on asiakkaiden riskiominaisuuksista vain tilastollista informaatiota, ja sen on sovellettava maksuja, jotka perustuvat potentiaalisen asiakaskunnan keskimääräiseen riskiin. Toinen ongelma liittyy työttömyysturvan kannustinvaikutuksiin (engl.

⁴ Luku 3.1 pohjaa suoraan Kauhanen, Suoniemi & Tuomala (2020) artikkeliin: Miksei tutkimustieto kelpaa työttömyysturvaa uudistaville?

⁵ Mm. Kotamäki (2018) ansiosidonnaisen työttömyysturvan kehittämisestä.

moral hazard), jonka mukaan mahdollisuus työttömyysturvaan voi muuttaa yksilöiden käyttäytymistä.

Sovellettuna vakuutustilanteeseen Akerlofin (1970) klassikkoartikkelista tiedetään, että ongelma piilee alhaisen riskin ihmisten joukossa, jotka eivät ota heille liian kallista yksityistä vakuutusta. Tästä syystä monet julkistalouden oppikirjat pitävät julkisen vallan tarjoamaa pakollista vakuutusta keinona ratkaista AS-ongelma. Kuitenkin työttömyyden osalta epätäydellinen informaatio johtaa huoleen nimenomaan korkean työttömyysriskin ihmisten kohtalosta. Näin ollen tämä AS-ongelman ratkaisuehdotus ei kaikenkattavasti perustele pakollisen työttömyysvakuutuksen olemassaoloa eikä anna normatiivista tulkintaa sille.

Kysymystä siitä, pitäisikö työttömyysvakuutuksen olla pakollinen, ei ole tutkittu empiirisesti, vaikka on muutoin olemassa laaja teoreettinen ja empiirinen kirjallisuus työttömyysvakuutuksen suunnittelusta. Landais ym. (2017, 2021) on ensimmäinen tutkimus, jossa asiaa tutkitaan empiirisellä aineistolla Ruotsia koskien. Ruotsi kuuluu Islannin, Suomen ja Tanskan tavoin ns. Ghent-järjestelmän maihin, joissa voi lisätä vakuutusturvaansa kuulumalla vapaaehtoiseen työttömyyskassaan. Heidän tutkimuksensa kysymyksenä on, onko pakollinen julkinen työttömyysvakuutus, joka ei jätä työttömyysriskeiltään erilaisille yksilöille valinnan mahdollisuuksia, tehokkain keino ratkaista epätäydellisen informaation aiheuttamia ongelmia.

Landaisin ym. (2017, 2021) tutkimus osoittaa, että työttömyysriski on yli kaksinkertainen työttömyyskassaan kuuluvilla työllisillä verrattuna perusturvan tasoon tyytyviin. Havaittuun korkeaan työttömyysriskiin voivat myös vaikuttaa työntekijän kannustimet. Mutta käyttäen hyväksi riippumatonta riskien vaihtelua he pystyivät arvioimaan työttömyysriskiä yksilötasolla ja osoittavat, että vuonna 2007 havaitut muutokset kassaan kuulumisessa olivat seurausta valikoitumisesta työttömyysriskin suhteen.

Riippuvuus kestää laajan joukon kontrollimuuttujia. Esimerkiksi työntekijän iän (nuorilla on keskimääräistä korkeampi työttömyysriski) kontrollointi johtaa suotuisaan valikoitumiseen, sillä kontrolloinnin seurauksena yksilötasolla riskin suuruuden ja kassaan kuulumisen välinen korrelaatio kasvaa. Myös Landais ja Spinnewijn (2020) havaitsevat suurta yksilötason vaihtelua sekä mitatuissa vakuutushyödyissä että työttömyysriskeissä, mikä puoltaa yksilöllisempää vaihtoehtoa pakollisuuden sijasta.

Yhdistämällä empiiriset tulokset työttömyysturvajärjestelmän arviointiin Landaisin ym. (2017, 2021) keskeinen johtopäätös on, että pakollinen, kaikki kattava työttömyysvakuutus, ei ole paras tapa reagoida AS-ongelmaan. Mahdollisuus valita lisää vakuutussuojaa työttömyyskassan jäsenyyden avulla parantaa merkittävästi niiden hyvinvointia, joilla on korkea työttömyysriski⁶. Vapaaehtoinen

---

⁶ Lisävakuutuksen valintaan voi myös liittyä kitkaa, tietämättömyyttä ja myös osin epärationaalisuutta (ks. myös Landais ym., 2021). Näillä voi olla yhteyttä siihen, että työttömyyskassojen ulkopuolelle jää myös henkilöitä, jotka kuuluvat ryhmiin, joilla on suuri työttömyysriski.

ja korvaustasoltaan parempi lisävakuutus (kassan jäsenyys) parantaa vakuutus-
turvan kohdentumista. Jos lisävakuutus saadaan subventoituun hintaan (riski-
perustaisen ja perityn hinnan välisen erotus), voidaan AS-ongelmaa lieventää.

3.2 Erilaiset syyt kuulua työttömyyskassaan

Työttömyyskassaan kuulumista on selitetty samantyyppisillä malleilla kuin ammattiliittoon kuulumistakin. Yksi keskeinen mallikehikko on kustannushyöty-analyysi (Olson, 1965). Sen mukaan päätös liittyä työttömyyskassaan perustuu yksilöiden tekemään kustannushyötyanalyysiin. Yksilöt arvioivat työttömyyskassan kuulumisen hyötyjä ja kustannuksia ja jos hyödyt ovat suuremmat kuin kustannukset, he liittyvät työttömyyskassan jäseneksi.

Sosiaalisen tavan teorian (social custom theory) (Booth, 1985) mukaan henkilöiden päätöksen liittyä työttömyyskassaan vaikuttaa yksilöiden maine, jonka hän saa työpaikalla kassaan kuulumattomuudesta tai kuulumisesta. Teoria olettaa, että ryhmän jäsenillä on yhteisiä tapoja, joita jokainen ryhmän jäsen voi havainnoida. Jos joku ryhmän jäsen poikkeaa ryhmän normista työttömyyskassaan kuulumisen suhteen, hänen maineensa kärsii siitä. Välttääkseen tämän henkilö liittyy työttömyyskassan jäseneksi. Nämä motiivit kuulua työttömyyskassaan eivät ole toisiaan poissulkevia, vaan pikemminkin niitä voi pitää toisiaan täydentävinä (Shin and Böckerman, 2019).

Visser (2002) puhuu tässä yhteydessä intressi- ja normipohjaisista syistä. Intressipohjaisissa syissä työntekijät liittyvät ammattiliittoon/työttömyyskassaan, koska he saavat siitä hyötyä mitä muutoin eivät saisi, kuten parempaa turvaa työttömyyden varalle. Normipohjaisissa syissä puhtaiden taloudellisten syiden ohella sosiaaliset ja psykologiset tekijät voivat selittää työttömyyskassaan kuulumista.

Normipohjaisiin syihin liittyy edellä esitetyn sosiaalisen tavan teorian ohella sosiaalisen integraation teoria, jonka mukaan henkilön valintaan kuulua vapaaehtoiseen työttömyyskassaan vaikuttaa se, missä määrin henkilö on integroitunut työvoimaan sosiaalisen ryhmän mielessä (Gschwind, 2021). Ihmiset, jotka ovat voimakkaasti integroituneet sosiaaliseen ryhmään, todennäköisemmin noudattavat tuon ryhmän normeja (van Tubergen ym., 2004). Työttömyyskassaan liitytään myös herkemmin, jos työntekijä tuntee työpaikalla muita, jotka ovat työttömyyskassan jäseniä.

Taloustieteellisessä tutkimuksessa työttömyyskassaan kuulumispäätöstä tutkitaan yleensä malleilla, joissa päätös kuulua työttömyyskassaan perustuu yksilön hyödynmaksimointikäyttäytymiseen (mm. Landais ym., 2017 & 2021; Parson ym., 2015). Työttömyyskassaan kuuluvat ne, joiden hyöty kassan jäsenyydestä on suurempi kuin siitä koituvat kustannukset. Edellä käsiteltiin jo Landaisin ym. (2017, 2021) tutkimusta. Parsonin ym. (2015) hyödyntämässä mallissa työttömyyskassan jäsenyyden houkuttavuus kasvaa henkilön työttömyysriskin

ja työttömyyskorvausten suuruuden myötä. Houkuttelevuutta alentaa työttömyyskassajäsenyyden maksu ja sosiaaliturvan anteliaisuus.

3.3 Aiempi tutkimuskirjallisuus työttömyyskassaan kuulumattomista

On olemassa laaja, eri tieteenaloja edustava tutkimuskirjallisuus työntekijöiden ammattiliittoon kuulumisesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä (esim. Schnabel, 2002). Sen sijaan tutkimusta työntekijöiden vapaaehtoisesta työttömyyskassaan kuulumisesta tai kuulumattomuudesta on tehty selvästi vähemmän ja ne koskevat luonnollisesti maita, joissa tällainen järjestelmä on käytössä.

Parsons ym. (2015) tutki tanskalaisella yksilötason mikroaineistolla eri taustatekijöiden yhteyttä 18-35-vuotiaiden työntekijöiden työttömyyskassaan kuulumiseen vuosina 1994-1995. Parsonin ym. mukaan valikoitumiseen kassan jäseneksi vaikuttaa yksilöiden rationaalisuus, riskin arviointi ja muun sosiaaliturvan mahdollistaman vapaamatkustuksen poissaolo. Heidän tulostensa mukaan naiset, naimisissa olevat ja joilla on lapsia kuuluvat todennäköisemmin työttömyyskassaan riskiaversio-odotusten mukaisesti. Tulojen mukaan katsottuna pienempi todennäköisyys kuulua työttömyyskassaan on korkeita bruttotuloja ansaitsevilla työntekijöillä vähemmän ansaitseviin verrattuna. Kaikkiaan taloudellisilla kannustimilla on merkitystä. Parsonin ym. tulokset ovat mielenkiintoisesti kaksitahoisia: pienin todennäköisyys kuulua työttömyyskassaan on niillä työntekijöillä, joilla on matala työttömyysriski ja toisaalta niillä, joilla on mahdollisuus saada muuta sosiaaliturvaa.

Tanskaa koskien on katsottu myös samanaikaisesti sekä ammattiliittoon ja työttömyyskassaan kuulumista verrattuna pelkkään työttömyyskassaan kuulumiseen (Høgedahl, 2014). Høgedahlin tulokset osoittavat, että vanhempiin ikäryhmiin kuuluvat ja julkisella sektorilla työskentelevät kuuluvat todennäköisemmin sekä ammattiliittoon että työttömyyskassaan kuin pelkästään työttömyyskassaan.

Aiempaa Suomea koskevaa tutkimusta työttömyyskassaan kuulumisesta on Böckerman ja Uusitalo (2006), jotka tutkivat vuosia 1992-2000 koskevalla paneeliaineistolla palkansaajien ammattiliittoon tai pelkästään työttömyyskassaan kuulumista ja siihen yhteydessä olevia tekijöitä verrattuna työttömyyskassaan/ammattiliittoon kuulumattomuuteen. Heidän tulostensa mukaan miehet, nuoremmat ikäryhmät ja vähemmän koulutetut jäivät todennäköisemmin työttömyyskassan ulkopuolelle. Myös henkilön suurempi työttömyysriski lisäsi työttömyyskassaan kuulumisen todennäköisyyttä, mutta ei tilastollisesti merkitsevästi.

Maczulskij (2016) tutki vuoden 2013 poikkileikkausaineistolla⁷ 15-64-vuotiaiden palkansaajien työttömyyskassaan kuulumattomuutta. Tutkimuksen tulokset tukivat aiempien tutkimusten keskeistä havaintoa siitä, että henkilön suurempi työttömyysriski vähentää työttömyyskassaan kuulumattomuutta ja lisää työttömyyskassaan kuulumisen todennäköisyyttä. Toisaalta tutkimuksen mukaan nuoret, miehet ja vähemmän koulutetut jäävät vanhempia ikäryhmiä, naisia ja koulutetumpia todennäköisemmin työttömyyskassojen ulkopuolelle. Myös työsuhteen epätyypillisuus ja matalapalkkaisuus lisäsivät todennäköisyyttä olla kuulumatta työttömyyskassaan. Kassan ulkopuolella olevissa oli myös paljon niitä, jotka työhistoriansa puolesta olisivat täyttäneet työssäoloehdon.

Shinin ja Böckermanin (2019) tutkimus keskittyi katsomaan osa- ja määräaikaisissa työsuhteissa työskentelevien palkansaajien ammattiliittoon ja työttömyyskassaan kuulumista vuoden 1991 Ghent-järjestelmän reformin jälkeen, jolloin Suomeen perustettiin yleinen työttömyyskassa. Heidän tulostensa mukaan yleisellä työttömyyskassalla on ollut positiivinen yhteys osa- ja määräaikaista työtä tekevien työttömyyskassaan kuulumiseen määräaikaisten palkansaajien osalta. Tutkimus myös havaitsi, että alle 35-vuotiaat epätyypillisissä työsuhteissa työskentelevät kuuluvat epätodennäköisemmin työttömyyskassaan vastaavissa työsuhteissa työskenteleviin vanhempiin palkansaajiin verrattuna.

Grimm-Vikman (2019) tutki työttömyyskassaan kuulumattomia Taloustutkimus Oy:n puhelinkyselyllä keräämällä aineistolla (N=1367). Mukana aineistossa oli aiemmista suomalaisista tutkimuksista poiketen palkansaajien ohella myös yrittäjiä. Tavanomaisten taustakysymysten lisäksi kyselystä saatiin myös mielenkiintoista tietoa vastaajien mielipiteistä työttömyyskassaan kuulumisen hyödyistä, heidän kokemastaan työttömyyden uhasta, työhistoriasta ja työttömyysturvasta.

Tutkimuksessa työttömyyskassaan kuulumattomista muodostettiin heidän preferenssiensä perusteella ryhmät ”itsevarmat” ja ”alivakuutetut”. ”Alivakuutetut” kokevat taloudellisen turvallisuuden tarvetta, mutta tästä huolimatta eivät ole vakuuttaneet itseään. Grimm-Vikmanin mukaan ”alivakuutetut” vastaavat aiempien tutkimusten tuloksia, joiden ryhmään kuuluu paljon nuoria, työelämää vielä kiinnittymättömiä henkilöitä, jotka uskovat taloudellisen tilanteensa paranevan. Lisäksi ”alivakuutetusta” joukosta on tunnistettavissa yrittäjät.

”Itsevarmat” eivät koe työttömyyden olevan omalla kohdalla todennäköistä eivätkä myöskään koe tarvitsevansa työttömyyskassan tarjoamaa turvaa työttömyyden varalta. ”Itsevarmat” ovat kiinnittyneet työelämään ja heillä on harvemmin työttömyyttä työhistoriassaan työttömyyskassaan kuuluviin nähden. ”Itsevarmojen” tulot ovat vain hieman työttömyyskassaan kuuluvia alemmat eivätkä he odota taloudellisen tilanteensa muuttuvan. ”Itsevarmat” ovat useammin miehiä ja he ovat nuorempia kuin työttömyyskassaan kuuluvat. Myös tässä ryhmässä oli huomattavan paljon yrittäjiä, myös ryhmään ”alivakuutetut” nähden.

---

⁷ Aineistoon oli yhdistetty työhistoriatietoja kahdelta aiemmalta vuodelta.

Grimm-Vikmanin (2019) tutkimus on siinä mielessä poikkeuksellinen, että siitä saatiin suoraan tietoa yksilöiden omista näkemyksistä työttömyyskassaan kuulumattomuudesta, joiden avulla voidaan myös arvioida kassaan kuulumattomuuden rationaalisuutta. Grimm-Vikmanin (2019) mukaan tutkimuksen tulosten perusteella on hyvinkin mahdollista, että suurelle osalle työttömyyskassaan kuulumattomista työttömyyskassan jäsenyyden ulkopuolelle jättäytyminen on rationaalinen ratkaisu henkilön preferensseillä mitattuna.

4. TUTKIMUSKYSYMYKSET, AINEISTO JA MENETELMÄT

4.1 Tutkimuksen tarkoitus

Empiiristen analyysien alussa kiinnostuksen kohteena on palkansaajien työttömyysriskin ja työttömyyskassaan kuulumisen välisen positiivisen korrelaation testaaminen, ts. onko vapaaehtoisen paremman vakuutusturvan valitsevilla korkeampi työttömyysriski verrattuna niihin, jotka eivät hanki lisävakuutusta.

Tämän jälkeen tutkimuskysymyksenä tutkitaan, mitkä tekijät ovat yhteydessä palkansaajien työttömyyskassaan kuulumattomuuteen. Havaittavissa olevista tekijöistä tutkitaan henkilökohtaisten, työn ja työpaikan ominaisuuksien yhteyttä työttömyyskassaan kuulumattomuuteen. Malleissa erityisen kiinnostuksen kohteena on myös henkilön työttömyysriskin yhteys työttömyyskassan ulkopuolelle jättäytymiseen. Analyyseissa huomioidaan henkilön havaitsemattomien luonteenpiirteiden vaikutus.

Lisätarkasteluina työttömyyskassaan kuulumattomuuteen yhteydessä olevina tekijöinä tutkitaan henkilön potentiaalisen työttömyyskorvauksen korvaustason vaikutusta työttömyyskassaan kuulumattomuuteen. Tutkimuksessa tarkastellaan myös sitä, kuinka moni ei kassan jäsen olisi oikeutettu työhistoriansa puolesta ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan, ts. täyttäisi työssäoloehdon.

Palkansaajien työttömyyskassaan kuulumattomuuteen yhteydessä olevien tekijöiden ohella tutkitaan myös liikkuvuutta työttömyyskassan jäsenyyteen ja sieltä pois kahden peräkkäisen vuoden välillä sekä mitkä tekijät selittävät tätä liikkuvuutta. Aineiston paneeliluonne mahdollistaa myös pidempiaikaisen työttömyyskassaan kuulumattomuuden ja sitä selittävien tekijöiden tutkimisen.

Edellisten tutkimuskysymysten lisäksi tutkimuksessa analysoidaan myös työttömyyskassaan kuulumattomien alaryhmien merkitystä havaitulle muutok-

selle työttömyyskassaan kuulumisessa/kuulumattomuudessa aineiston alku- ja loppuvuosien välillä.

4.2 Aineisto ja määritelmät

Aineistona työttömyyskassaan kuulumattomien analysoinnissa hyödynnetään Tilastokeskuksen rekisteripohjaista yksilötason paneeliaineistoa vuosilta 2004-2017. Rekisteriaineiston pääasiallinen tietosisältö pohjautuu pääosiltaan Tilastokeskuksen eri FOLK-moduuleihin. Aineisto sisältää tiedot kaikista Suomessa asuvista työkäisistä henkilöistä. Aineistoon sisältyy monipuolisesti eri rekistereihin pohjautuvia tietoja liittyen muun muassa yksilön henkilökohtaisiin taust ominaisuuksiin, työmarkkina-asemaan ja työsuhteeseen sekä henkilön ansio- ja muihin tuloihin. FOLK-moduulitietoihin on yhdistetty Tulonjaon kokonaisaineistoista tieto työttömyyskassaan kuulumisesta. Palkansaajien osalta aineistoon on yhdistetty tieto työsuhteen tyypistä Palkkarakenneaineistosta. Paneeliaineisto mahdollistaa työttömyyskassaan kuulumattomuudessa tapahtuneiden ajallisten muutosten tarkastelun ja sen avulla voidaan tutkia myös pidempiaikaista työttömyyskassaan kuulumattomuutta.

Tarkastelu on rajattu iältään 17-67-vuotiaisiin palkansaajiin, joka on ikäväli, jolla henkilö voi kuulua työttömyyskassaan. Kuten aiemmin tuotiin esille työttömyyspäivärahaa maksetaan 17-64-vuotiaille ja lomautuksen ollessa kyseessä 17-67-vuotiaille. Tarkastelut tehdään erikseen aikaperiodeille 2004-2010 ja 2011-2017 aloittaen tarkastelut tuoreimmasta aikaperiodista.

Aineistoon sisältyy tieto siitä, onko henkilöllä maksettua työttömyyskassan jäsenmaksua ja tieto työttömyyskassaan kuulumisesta. Niiden perusteella voidaan tunnistaa työttömyyskassaan kuuluvat palkansaajat ja siihen kuulumattomat. Palkansaajan työttömyyskassaan kuulumattomuus määritellään siten, että henkilö on pääasialliselta toiminnaltaan palkansaaja ja on työllinen yli puolet vuodesta, mutta ei kuulu työttömyyskassaan.

4.3 Menetelmät

Haitallista valikoitumista (adverse selection) vakuutusmarkkinoilla on yleisesti tutkittu ns. positiivisen korrelaation testeillä (Chiappori and Salanié, 2000). Sovelletuna työttömyysvakuutukseen positiivisen korrelaation testi testaa sitä, onko vapaaehtoisien paremman vakuutusturvan valitsevilla korkeampi työttömyysriski verrattuna niihin, jotka eivät hanki lisävakuutusta.

Positiivista korrelaatiota tutkitaan kahdella eri tavalla. Ensimmäisenä korrelaatiota testataan bivariate probit- testillä (Chiappori and Salanié, 2000). Bivariate

probit-testiä varten sekä lisävakuutuksen valitseminen sekä työttömyysriski estimoidaan kahden yhtälön probit-mallilla (bivariate probit), jossa kummankin probit-mallin virhetermit voivat korreloida keskenään. Kummassakin probit-mallissa selittävinä muuttujina käytetään yksilön työssäoloehdon täyttymistä sekä potentiaalista työttömyyskorvauksen tasoa työttömäksi jouduttaessa sekä kiinteitä vuosivaikutuksia (ns. baseline malli). Nämä muuttujat ovat yhteydessä siihen, minkälaista työttömyysturvaa yksilö voi saada. Näiden muuttujien avulla voidaan varmistua siitä, että verrataan yksilöitä, joiden vaihtoehdot ovat samat, jolloin korrelaatioon vaikuttaa ennemminkin kysyntä kuin tarjonta (Landais ym. 2017, 2021). Jos kahden probit-mallin virhetermit korreloivat keskenään (ts. korrelaatio $\rho \neq 0$), kyse on positiivisesta korrelaatiosta.

Toiseksi positiivista korrelaatiota testataan työttömyysriskiä selittävistä probit-mallista lasketulla puolijoustolla, joka kuvaa eroa työttömyysriskissä lisävakuutuksen valinneiden ja lisävakuuttamattomien palkansaajien välillä. Selittävinä muuttujina tässä mallissa ovat samat muuttujat kuin edellä kuvatussa bivariate probit-mallissa täydennettynä muuttujalla, joka kertoo onko palkansaajalla lisävakuutus vai ei.

Palkansaajien työttömyyskassaan kuulumattomuutta ja eri tekijöiden yhteyttä työttömyyskassaan kuulumattomuuteen tutkitaan sekä kuvailevien tilastanalyysien että tilastollisten mallien avulla. Tilastollisena mallina hyödynnetään random effects probit-mallia, jossa voidaan huomioida havaitsematon heterogeenisyys. Toisin sanoen mallin avulla voidaan huomioida henkilön havaitsemattomien tekijöiden kuten luonteenpiirteiden vaikutus työttömyyskassaan kuulumattomuuteen.

Malli on muodoltaan seuraava:

$$y_{it}^* = x_{it}'\beta + v_{it} \quad i=1,2,\dots,n \text{ ja } t=1,\dots,T$$

ja

$$v_{it} = \alpha_i + u_{it}$$

ja

$$y_{it} = 1 \text{ if } y_{it}^* > 0 \text{ ja } = 0 \text{ muutoin,}$$

missä y^* on havaitsematon muuttuja, y on havaittu työttömyyskassaan kuulumattomuus (ei kassan jäsen), x on vektori ajassa muuttuvista ja muuttumattomista eksogeenisistä muuttujista, jotka vaikuttavat y^* :hyn, β on vektori kertoimista, jotka liittyvät x -muuttujiin, α_i on yksilökohtainen havaitsematon vaikutus (satunnaismuuttuja) ja u_{it} on satunnaisvirhe.

Mallin oletuksena on, että $u_{it} \sim \text{IN}(0, \sigma_u^2)$, ts. satunnaisvirhe noudattaa normaali-jakaumaa (keskiarvo 0 ja varianssi σ_u^2).

Mallin selittäviin muuttujiin kuuluvat muuttujat voidaan ryhmitellä yksilön henkilökohtaisiin ominaisuuksiin, työhön ja työpaikkaan liittyviin ominaisuuksiin sekä henkilön työttömyysriskiä kuvaaviin muuttujiin. Henkilökohtaisiin tekijöihin kuuluvat sukupuoli, ikä (6 ryhmää: 17-24, 25-34, 35-44, 45-54, 55-64, 65-67), syntyperä (ulkomaalaistaustainen), siviilisääty (naimisissa), alle 18 vuotiaita lapsia, asuinpaikka (kaupunkimainen, taajama, maaseutumainen) sekä koulutustaso. (perusaste, keskiaste, alempi korkeakouluaste sekä ylempi korkeakouluaste ja tutkijakoulutus).

Työhön ja työpaikkaan liittyviä muuttujia on henkilön kuukausipalkka (neljä kvartiilia), työpaikan sektori (julkinen/yksityinen), toimiala 11 ryhmää (maa- ja metsätalous, teollisuus, rakentaminen, kauppa, majoitus- ja ravitsemusala, kuljetus, yksityiset palvelut, julkinen hallinto, koulutus, terveys- ja sosiaalipalvelut ja muut yksityiset palvelut), työsuhteen määräaikaisuus ja osa-aikaisuus sekä toimipaikan henkilöstön lukumäärä (alle 10, 10-49, 50-199, 200-499, 500 ja yli).

Sen lisäksi malliin sisällytetään henkilön työttömyysriskiä kuvaavia indikaattoreita. Ensimmäinen työttömyysriskimuuttuja kertoo siitä, onko henkilö kokenut työttömyyttä viimeisen viiden vuoden aikana. Toinen työttömyysriskimuuttuja kuvaa henkilölle estimoitua työttömyysriskiä. Tilastollinen työttömyysriski on saatu estimoimalla ensin probit- malli, jossa seuraavan vuoden työttömyyden todennäköisyyttä selitetään sukupuolella, iällä, koulutustasolla, toimialalla sekä asuinmaakunnalla mitattuna edellisenä vuonna. Estimoidun mallin kertoimien perusteella on laskettu kullekin henkilölle hänen henkilökohtainen työttömyysriskinsä. Työttömyysriskimuuttujat sisällytetään malliin yksi kerrallaan ja myös samanaikaisesti.

Lisäksi hyödynnetään ns. shift share-analyysia, kun tarkastellaan, kuinka paljon ei koskaan työttömyyskassaan kuuluneiden osuuden muutoksesta selittyä työvoiman rakenteen muutoksella ja kuinka paljon 'ei koskaan kassan työttömyyskassan jäsen' todennäköisyyden kasvulla tietyn palkansaajaryhmän sisällä.

5. TULOKSET

Empiiriset analyysit palkansaajien työttömyyskassaan kuulumattomuudesta on tehty erikseen aikaperiodeille 2004-2010 ja 2011-2017, jotta voidaan tarkastella ovatko eri taustatekijöiden yhteydet työttömyyskassaan kuulumattomuuteen pysyneet samana 2000- ja 2010-luvulla.

5.1 Positiivisen korrelaation testit

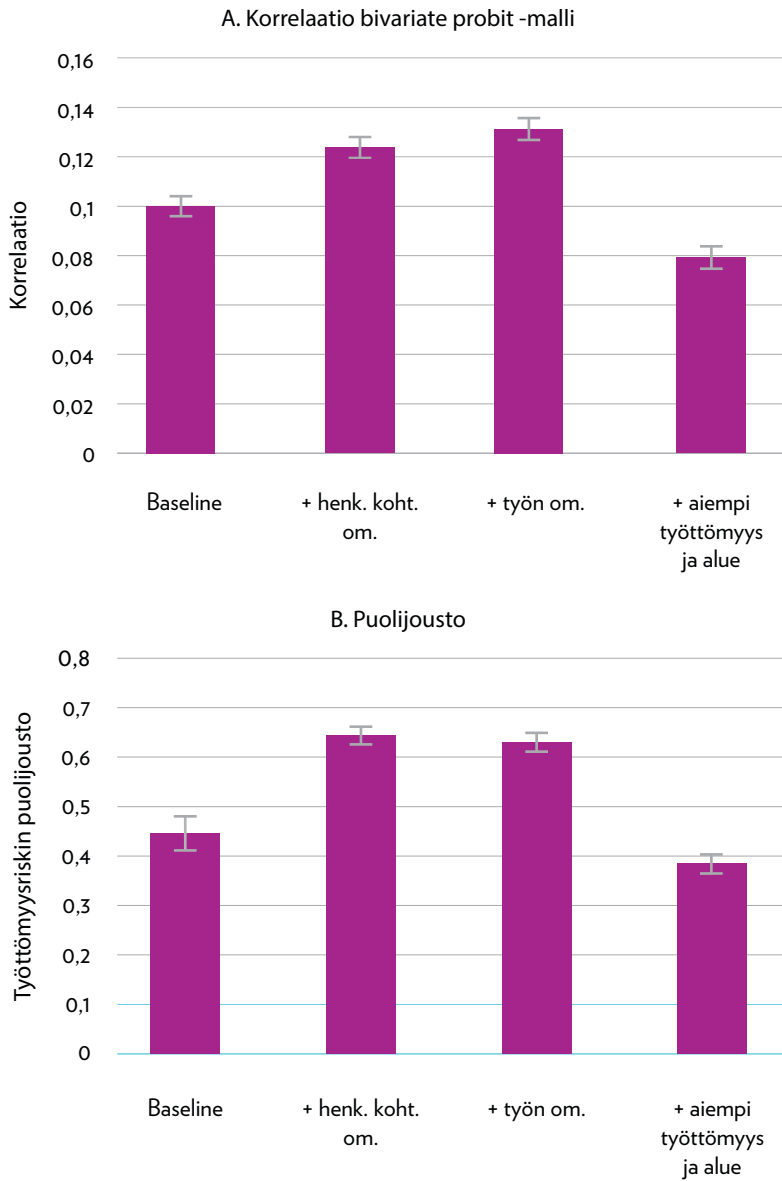
Henkilön työttömyysriskin ja työttömyyskassaan kuulumisen/kuulumattomuuden välistä yhteyttä tutkittiin ensin edellä kuvatun kaltaisesti positiivisen korrelaation testeillä ajanjaksolla 2011-2017. Kuvion 3 A-osassa on esitetty bivariate probit-mallista laskettu kahden yhtälön virhetermien korrelaatio. Kuvion vasemmassa reunassa raportoidaan ensin laskettu korrelaatio 'baseline'-tapaukselle ja sen jälkeen on katsottu, kuinka korrelaatio muuttuu, kun selittäviin muuttujiin lisätään ensin yksilön henkilökohtaisia ominaisuuksia kuvaavia muuttujia (ikäluokka, sukupuoli, on naimisissa, syntyperä, koulutus) ja sen jälkeen lisäksi työpaikan toimialaa ja ammattia kuvaavat muuttujat, ja lopuksi vielä muuttujia, joka kuvaa onko henkilö kokenut aiempaa työttömyyttä sekä aluemuuttujia (maakuntataso). Tulokset osoittavat, että työttömyysriskin ja lisävakuutuksen hankkimisen välillä on tilastollisesti merkitsevä positiivinen korrelaatio. Korrelaatio suurenee selvästi, kun malliin lisätään henkilökohtaisia ominaisuuksia kuvaavia muuttujia, mikä viittaisi 'edulliseen' valikoitumiseen näiden tekijöiden suhteen. Samoin korrelaatio kasvaa, kun lisätään työpaikan ominaisuuksia kuvaavia muuttujia. Sen sijaan korrelaatio laskee, kun malliin lisätään aiemman työttömyyden kokemista ja aluetta kuvaavat muuttujat, mutta säilyy edelleen positiivisena.

Kuvion B-osassa esitetään korrelaatiotarkastelu perustuen puolijoustoihin. Probit-mallin tulosten mukaan 'baseline' tapauksessa lisävakuutuksen hankkimisen työttömyysriski $t+1$ on 41 prosenttiyksikköä suurempi verrattuna niihin, joilla ei ole lisävakuutusta. Puolijousto kasvaa selvästi, kun malliin lisätään henkilökohtaisia ominaisuuksia kuvaavat muuttujat, mikä myös tämän tarkastelun perusteella näyttäisi viittaavan siihen, että nämä muuttujat ovat edullisen valikoitumisen taustalla. Puolijoustolla mitattu korrelaatio laskee hieman, kun malliin lisätään työpaikan toimialaa ja ammattia kuvaavat muuttujat. Merkittävä lasku puolijoustoon tulee aiemman työttömyyden kontrolloimisesta mallissa, mikä viittaisi siihen, että aiempi työttömyys on yhteydessä haitalliseen valikoitumiseen. Korrelaatio säilyy kuitenkin silloinkin tilastollisesti merkitsevästi positiivisena.

Myös Landaisin ym. (2017, 2021) vastaavat positiivisen korrelaation testit työttömyysriskin ja lisävakuutuksen yhteydestä Ruotsia koskien ovat samansuuntaisia, ts. työttömyysriskin ja lisävakuutuksen välillä on positiivinen korrelaatio ja lisävakuutuksen hankkimisessa havaitaan edullista valikoitumista henkilökohtaisten taustamuuttujien suhteen.

On syytä ottaa huomioon, että havaittuun korkeaan työttömyysriskiin voivat myös vaikuttaa työntekijän kannustimet. Näiden vaikutusten tutkiminen ja erottaminen haitallisesta vaikutuksesta (AS) on kuitenkin vaikeaa ilman luonnollista koe- tai kvasikokeellista tutkimusasetelmaa ja jätetään mahdollisen jatkotutkimuksen aiheeksi. Landaisin ym. (2017, 2021) Ruotsia koskevat tulokset, joissa pystyttiin huomioimaan myös kannustinvaiikutukset, osoittivat, että vuonna 2007 havaitut muutokset kassaan kuulumisessa olivat seurausta valikoitumisesta työttömyysriskin suhteen.

Kuvio 3. Positiivisen korrelaation testit

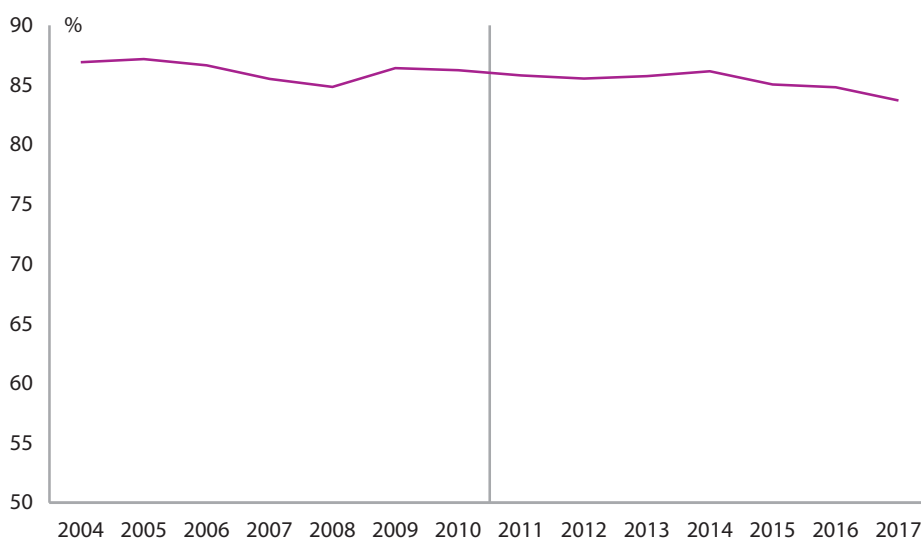

Selite: Henkilökohtaiset ominaisuudet: ikäryhmä, sukupuoli, on naimisissa, syntyperä, koulutus. Työn ominaisuudet: toimiala, ammatti.

5.2 Palkansaajien työttömyyskassaan kuulumattomuus ja siihen yhteydessä olevat tekijät

Katsotaan aluksi työttömyyskassaan kuuluvien palkansaajien osuuden kehitystä 2004-2010 ja 2011-2017, jonka perusteella saadaan residuaalina tarkastelun kohteena olevien työttömyyskassaan kuulumattomien palkansaajien osuuden kehitys (Kuvio 4). Kuviosta voidaan havaita, että 2004-2010 ajanjaksolla työttömyyskassaan kuuluvien osuus oli keskimäärin yli 81 prosenttia, ts. työttömyyskassaan kuulumattomia on tällä tarkasteluajanjaksolla keskimäärin noin 19 prosenttia. Työttömyyskassaan kuuluvien osuus laski hienoisesti vuoteen 2008 asti, jonka jälkeen osuus puolestaan kääntyi lievään nousuun finanssikriisin alkamisen jälkeen. Vuonna 2010 työttömyyskassan jäsenyysaste oli 81,2 prosenttia, mikä oli noin 0,7 prosenttiyksikköä alhaisempi kuin vuonna 2004⁸.

Kuvio 4. Työttömyyskassaan kuuluneet palkansaajat 2004-2017, %

Lähde: Omat laskelmat rekisteriaineistosta.

Ajanjaksolla 2011-2017 työttömyyskassaan kuuluvien palkansaajien osuus pysyi hyvin samalla tasolla aina vuoteen 2014 asti, jonka jälkeen osuus kääntyi laskuun. Kun vuonna 2011 työttömyyskassaan kuului 80,8 prosenttia palkansaajista, oli osuus vuonna 2017 hieman yli kaksi prosenttiyksikköä matalampi.

⁸ Aiemmissa tutkimuksissa on tuotu esille, että noin 85 prosenttia palkansaajista kuuluu työttömyyskassaan ja työttömyyskassan ulkopuolelle jää noin 15 prosenttia (esim. Grimm-Vikman 2019). Samanlaisiin lukuihin päädytään rekisteriaineiston perusteella, jos tarkastellaan koko vuoden työllisenä olleita palkansaajia.

Vastaavasti työttömyyskassaan kuulumattomien palkansaajien osuus nousi 19,2 prosentista 21,3 prosenttiin.

Tutkimuksessa olemme kiinnostuneita siitä, keitä ovat ne palkansaajat, jotka ovat työllisiä, mutta eivät kuulu työttömyyskassaan. Kassaan kuulumattomien profiilien tarkastelussa huomioidaan edellä kuvatut palkansaajien henkilökohtaiset ominaisuudet sekä työhön ja työpaikkaan liittyvät ominaisuudet. Taulukko 3 esittää kassaan kuulumattomien palkansaajien jakaumat näiden muuttujien suhteen molemmille tarkasteluajanjaksoille. Taulukossa on esitetty vastaavat jakaumat kaikille palkansaajille, jotta voidaan tarkastella, paikantuuko kassaan kuulumattomuus erityisesti tiettyihin ryhmiin taustaominaisuuksien mukaan.

Sukupuolen mukaan katsottuna kassaan kuulumattomissa on miehiä enemmän kuin naisia. Nuoret palkansaajat ja vähän koulutetut ovat yliedustettuina työttömyyskassaan kuulumattomissa verrattuna kaikkien palkansaajien osuuksiin. Kiinnostavaa on ulkomaista syntyperää olevien suuri suhteellinen osuus työttömyyskassaan kuulumattomista. Verrattuna kaikkiin palkansaajiin ulkomaalais-taustaisten palkansaajien osuus on kaksi kertaa suurempi työttömyyskassaan kuulumattomissa. Kassaan kuulumattomat ovat vähemmän parisuhteessa ja heistä pienemmällä osuudella on alle 18-vuotiaita lapsia.

Taulukko 3. Työttömyyskassaan kuulumattomien ominaisuudet, jakauma

Muuttuja	2011-2017		2004-2010	
	Ei kassan jäsen	Kaikki palkansaajat	Ei kassan jäsen	Kaikki palkansaajat
Sukupuoli:				
Nainen	44,7	52,0	42,5	50,7
Mies	56,2	48,0	57,5	49,3
Ikä:				
17-24	27,3	9,0	27,9	8,7
25-34	29,7	22,9	27,6	22,7
35-44	16,3	23,5	16,6	25,1
45-54	12,9	25,1	14,0	26,5
55-64	10,4	18,5	12,5	16,6
65-67	2,9	0,9	1,4	0,4
Syntyperä:				
Suomi	90,0	95,0	93,7	97,2
Ulkomaa	9,9	4,9	6,3	2,8
Koulutus:				
Perusaste	20,6	11,3	23,6	15,3
Keskiaste	55,6	45,7	54,4	44,9
Alempi korkea-aste	17,4	27,9	16,0	27,2
Ylin korkea-aste	6,4	15,1	5,8	12,5

Siviilisäätö:				
Naimisissa	30,8	48,5	33,6	51,1
Lapset:				
Alle 18v. lapsia	29,0	37,9	29,4	39,1
Asuinpaikkakunta:				
Kaupunkimainen	76,5	73,4	73,5	70,2
Taajaan asuttu	12,0	14,7	12,8	15,4
Maaseutumainen	11,5	11,8	13,7	14,3
Palkkaluokka:				
1. kvartiili	29,7	9,7	27,6	8,2
2. kvartiili	35,3	27,3	36,5	27,9
3.kvartiili	19,5	31,3	19,7	31,9
4.kvartiili	14,9	31,4	16,2	31,9
Sektori:				
Julkinen	14,0	29,9	25,7	86,7
Yksityinen	86,0	70,0	74,3	13,3
Työsuhteen tyyppi:				
Pysyvä työsuhde	77,3	88,6	72,6	89,1
Määräaikainen työsuhde	22,7	11,4	27,4	10,9
Työsuhteen kokoaikaisuus:				
Kokoaikatyö	67,7	86,2	84,6	29,4
Osa-aikatyö	32,3	13,8	14,3	70,5
Toimiala:				
Maa- ja metsätalous	2,3	1,4	2,2	1,5
Teollisuus	8,6	15,7	11,9	19,4
Rakentaminen	7,5	5,9	7,4	5,7
Kauppa	16,9	11,9	18,4	12,1
Kuljetus	7,5	5,8	8,4	6,7
Majoitus ja ravitsemus	6,9	3,6	6,0	3,2
Yksityiset palvelut	23,7	19,3	21,0	16,7
Julkinen hallinto	2,5	5,8	3,3	6,2
Koulutus	4,8	7,8	5,0	7,6
Terveys ja sosiaalipalvelut	11,2	17,9	9,3	16,1
Muut yksityiset palvelut	7,9	4,8	7,0	4,8
Toimipaikan koko:				
Alle 10	30,9	16,3	35,6	17,8
10-alle50	27,2	22,0	26,4	27,9
50-alle200	12,1	14,5	11,7	31,9
200-alle500	4,4	6,2	4,3	7,0
500 ja yli	3,3	5,5	4,2	6,7

Selite: Työsuhteen tyyppin ja kokoaikaisuuden osalta tieto on vain osalle palkansaajia.

Kassaan kuulumattomilla alempiin palkkaneljänneksiin kuuluvien osuus on suurempi kuin kaikilla palkansaajilla. He tekevät keskimäärin enemmän määräaikaista ja osa-aikatyötä. Toimialan mukaan katsottuna kassaan kuulumattomat ovat yliedustettuina kaupan, kuljetuksen, majoitus- ja ravitsemisalalan, yksityisten palveluiden ja muiden yksityisten palveluiden toimialoilla. Kassaan kuulumattomat ovat yliedustettuina yksityisen sektorin palkansaajissa, kun taas julkisen sektorin palkansaajat ovat aliedustettuina. Toimipaikan henkilöstön koon mukaan voidaan myös havaita eroja työttömyyskassaan kuulumisessa. Ne palkansaajat, jotka työskentelevät pienemmissä toimipaikoissa ovat yleisemmin kassaan kuulumattomia.

Kuvailevien tilastotietojen avulla ei kuitenkaan saada selville yksittäisten taustatekijöiden itsenäistä, muista taustatekijöistä riippumatonta yhteyttä todennäköisyyteen olla kuulumatta työttömyyskassaan. Sitä varten eri tekijöiden yhteyttä tutkittiin tilastollisella random effects probit-mallilla, jossa voidaan huomioida myös henkilön havaitsemattomien tekijöiden yhteys työttömyyskassaan kuulumattomuuteen.

Taulukko 4 raportoi tämän tilastollisen mallin tulokset. Tulosten tulkinnan helpottamiseksi taulukossa on raportoitu mallin kerroinestimaattien perusteella estimoidut marginaalivaikutukset. Aloitetaan tulosten katsominen tuoreempaa ajanjaksoa 2011-2017 koskien. Tarkastellaan ensin mallin niitä tuloksia, jotka koskevat henkilökohtaisten ominaisuuksien yhteyttä siihen, ketkä eivät kuulu työttömyyskassaan. Sukupuolella on tulosten mukaan merkitystä. Miehet jäävät todennäköisemmin työttömyyskassan ulkopuolelle naisiin verrattuna (4,4 prosenttiyksikköä todennäköisemmin). Ikä selittää voimakkaasti työttömyyskassaan kuulumattomuutta. Nuorimpaan ikäluokkaan jäävät selvästi vanhempia ikäluokkia useammin työttömyyskassan ulkopuolelle. Suurin ero 17-24-vuotiailla on 55-64-vuotiaisiin, joilla on liki 23 prosenttiyksikköä pienempi todennäköisyys olla kuulumatta työttömyyskassaan. Tuloksista myös havaitaan, että 65-67-vuotiailla on 1,6 prosenttiyksikköä suurempi todennäköisyys olla kuulumatta työttömyyskassaan verrattuna 17-24-vuotiaisiin. Tämä johtunee siitä, että 65-67-vuotiaat eivät työttömäksi joutuessaan enää saa työttömyysturvaa lukuun ottamatta tilanteita, jossa heidät lomautetaan.

Koulutuksella on myös merkitystä: perusasteen koulutuksen suorittaneisiin verrattuna korkeammin koulutetuilla on pienempi todennäköisyys olla kuulumatta työttömyyskassaan. Suurin ero löytyy perusasteen koulutettujen ja ylemmän korkeakoulun ja tutkijakoulutuksen suorittaneiden välillä, 9,5 prosenttiyksikköä.

Aiemmissä työttömyyskassaan kuulumattomuutta tutkineissa tutkimuksissa ei ole tutkittu ulkomaalaistaustaisten palkansaajien työttömyyskassaan kuulumista. Tulokset osoittavat, että syntyperällä on kuitenkin vahva yhteys työttömyyskassan ulkopuolelle jättäytymiseen. Ulkomaalaistaustaisilla on peräti 7,1 prosenttiyksikköä korkeampi todennäköisyys olla kuulumatta työttömyyskassaan syntyperäisiin suomalaisiin verrattuna.

Avio- ja avoliitossa olevilla ja niillä palkansaajilla, joilla on alaikäisiä lapsia, on pienempi todennäköisyys olla kuulumatta työttömyyskassaan verrokkiryhmiin verrattuna.

Työhön ja työpaikkaan liittyvien piirteiden mukaan on myös selviä eroja työttömyyskassaan kuulumattomuudessa. Julkisella sektorilla työskentelevillä on selvästi pienempi todennäköisyys olla kuulumatta työttömyyskassaan. Ero on 3,5 prosenttiyksikköä yksityisellä sektorilla työskenteleviin verrattuna. Verrattuna maa- ja metsätaloudessa työskenteleviin muilla toimialoilla työskentelevillä on pl. teollisuuden palkansaajat suurempi todennäköisyys jäädä työttömyyskassan ulkopuolelle. Suurin ero todennäköisyyksissä verrattuna maa- ja metsätalouden palkansaajiin on majoitus- ja ravitsemisalalan palkansaajilla ja muissa palveluissa, joihin kuuluu mm. taide-, viihde- ja virkistysalalla työskentelevät, joilla aloilla tehdään paljon keikkatöitä. Toimipaikan henkilöstön lukumäärän mukaan tarkasteltuna pienemmissä toimipaikoissa työskentelevillä on suurempi todennäköisyys jäädä työttömyyskassan ulkopuolelle. Mitä suuremmasta toimipaikasta on kyse, sitä todennäköisemmin kuulutaan työttömyyskassaan. Tämä tulos on samanlainen, mitä on saatu aiemmissa tutkimuksissa koskien ammattiliittoon kuulumista (Schnabel, 2013).

Tulokset osoittavat, että alemmilla toimihenkilöillä ja työntekijäasemassa olevilla olisi pienempi todennäköisyys olla työttömyyskassan ulkopuolella verrattuna ylempiin toimihenkilöihin, joihin kuuluu johtajia ja erityisasiantuntijoita. Ammattiryhmittäinen lisätarkastelu (tuloksia ei esitetä) osoitti, että muihin ammattiryhmiin verrattuna nimenomaan johtajilla oli suurempi todennäköisyys olla kuulumatta työttömyyskassaan. Taustalla voi olla näiden ryhmien pienempi työttömyysriski ja luottamus uuden työn löytymiseen muita ryhmiä paremmin, mutta myös normipohjaisia syitä. Ammattiliittoon kuulumisen osalta on muista maista saatu tuloksia, että johtajina ja erityisasiantuntijoina toimivien toimihenkilöiden todennäköisyys kuulua ammattiliittoon on pienempi (Booth, 1996).

Työsuhteen määräaikaisuus ja osa-aikatyö lisäävät niin ikään todennäköisyyttä olla kuulumatta työttömyyskassaan verrokkiryhmiin verrattuna. Pysyvässä työsuhteessa työtä tekeviin palkansaajiin verrattuna määräaikaisilla palkansaajilla on neljä liki prosenttiyksikköä suurempi todennäköisyys olla kuulumatta työttömyyskassaan. Myös osa-aikatyötä tekevät palkansaajat ovat kokoaikatyötä tekeviä todennäköisemmin työttömyyskassaan kuulumattomia. Alempiin palkkaneljänneksiin kuuluvat palkansaajat jäävät myös todennäköisemmin työttömyyskassan ulkopuolelle. Palkkatuloiltaan ylimpään neljännekseen kuuluvalla on liki 16 prosenttiyksikköä pienempi todennäköisyys olla kuulumatta työttömyyskassaan verrattuna alimpaan palkkaneljännekseen kuuluvaan

Vuosimuuttujilla on mallissa tilastollisesti merkitsevästi positiivinen yhteys työttömyyskassaan kuulumattomuuteen. Tuloksista havaitaan, että vuosimuuttajien marginaalivaikutusten suuruusluokka kasvaa erityisesti vuodesta 2015 lähtien.

Taulukko 4. Työttömyyskassaan kuulumattomuus – random effects probit-mallin tulokset 2011-2017 ja 2004-2010

Muuttuja	2011-2017	2004-2010
	Ei kassan jäsen	Ei kassan jäsen
Sukupuoli:		
Nainen	-0,0443***	-0,0476***
Ikä:		
25-34	-0,1475***	-0,1484***
35-44	-0,1938***	-0,1964***
45-54	-0,2207***	-0,2186***
55-64	-0,2291***	-0,1981***
65-67	0,0176*	-0,0429***
Syntyperä:		
Ulkomaan	0,0709***	0,1071***
Koulutus:		
Keskiaste	-0,0423***	-0,0215***
Alempi korkea-aste	-0,0681***	-0,0532***
Ylin korkea-aste	-0,0952***	-0,0655***
Siviilisääty:		
Naimisissa	-0,0248***	-0,0261***
Lapset:		
Alle 18v. lapsia	-0,0123***	-0,0138***
Asuinpaikkakunta:		
Taajaan asuttu	-0,0138***	-0,00128***
Maaseutumainen	-0,0076***	-0,0103***
Sosioekonominen asema:		
Alempi toimihenkilö	-0,0126***	-0,0114***
Työntekijä	-0,0314***	-0,0286***
Palkkaluokka:		
2. kvartiili	-0,1146***	-0,1134***
3.kvartiili	-0,1492***	-0,1470***
4.kvartiili	-0,1583***	-0,1565***
Työsuhteen tyyppi:		
Määräaikainen työsuhde	0,0397***	0,0333*
Työsuhteen kokoaikaisuus:		
Osa-aikatyö	0,0317***	0,0390***
Sektorit:		
Julkinen	-0,0352***	-0,0311***

Toimiala:		
Teollisuus	-0,0215***	-0,0059**
Rakentaminen	0,0160***	0,0146***
Kauppa	0,0374***	0,0420***
Kuljetus	0,0014	0,0200***
Majoitus ja ravitsemus	0,0782***	0,0745***
Yksityiset palvelut	0,0371***	0,0406***
Julkinen hallinto	0,0306**	0,0475***
Koulutus	0,0339**	0,0469**
Terveys ja sosiaalipalvelut	-0,0367***	0,0467***
Muut yksityiset palvelut	-0,0533***	0,0484***
Toimipaikan koko:		
10-alle50	-0,0048***	-0,0073***
50-alle200	-0,0139***	-0,0175***
200-alle500	-0,0124***	-0,0192***
500 ja yli	-0,0106***	-0,0108***
Työttömyysriski:		
Kokenut työttömyyttä	-0,0226***	-0,0226***
Vuosi:		
2012/2005	0,0036***	-0,0016**
2013/2006	0,0034***	0,0010
2014/2007	0,0002	0,0038***
2015/2008	0,0195***	0,0070***
2016/2009	0,0213***	-0,0104***
2017/2010	0,0306***	-0,0107***
N	1,048,700	1,132,637

Selite: ***, **, * - tilastollinen merkitsevyys vähintään 1%:n, 5 %:n ja 10%:n merkitsevyystasolla. Vertailuryhmät: mies, 17-24-v., suomalainen, perusaste, ei naimisissa, ei alle 18 vuotiaita lapsia, kaupunkimainen kunta, ylempi toimihenkilö, alin kvartili, pysyvä työsuhde, kokoaikatyö, julkinen sektori, maa- ja metsätalous, alle 10 hengen toimipaikka, vuosi 2011 (periodi 2011-2017) ja vuosi 2004 (periodi 2004-2010). Taulukossa esitetty mallien kerroinestimaattien perusteella estimoidut marginaalivaikutukset.

Eri taustamuuttujien yhteys työttömyyskassaan kuulumattomuuteen näyttäisi olevan samansuuntaista ajanjaksolle 2004-2010 estimoidussa mallissa kuin mallissa, joka estimoitii ajanjaksolle 2011-2017. Miehillä, nuorilla ja vähemmän koulutetuilla on suurempi todennäköisyys olla kuulumatta työttömyyskassaan naisiin, vanhempiin ikäryhmiin ja koulutetumpiin verrattuna. Naimisissa olevilla ja niillä palkansaajilla, joilla on alaikäisiä lapsia, pienempi todennäköisyys olla kuulumatta työttömyyskassaan verokkiryhmiin verrattuna. Kaupungissa asuvat ovat todennäköisemmin työttömyyskassaan kuulumattomia kuin maalla asuvat.

Samoin kuin ajanjaksoa 2011-2017 koskevissa tuloksissa julkisella sektorilla ja suuremmassa toimipaikassa työskentelevillä todennäköisyys olla kuulumatta työttömyyskassaan on pienempi verrattuna yksityisen sektorin ja henkilöstöltään pienien toimipaikkojen palkansaajiin. Työsuhteen osa- ja määräaikaisuus puolestaan lisää todennäköisyyttä jättäytyä työttömyyskassan ulkopuolelle.

Taustamuuttujien vaikutusten suuruusluokat olivat myös melko samanlaisia näillä kahdella periodilla. Poikkeuksena on ulkomaalaistaustan vaikutus työttömyyskassaan kuulumattomuuteen. 2000-luvulla vaikutus on tulosten mukaan suurempi kuin 2010-luvulla. 2004-2010- periodia koskevien tulosten mukaan ulkomaalaistausta lisäsi kassaan kuulumattomuuden todennäköisyyttä 10,7 prosenttiyksiköllä syntyperäisiin suomalaisiin verrattuna. 2011-2017 periodilla vastaava vaikutus oli 3,7 prosenttiyksikköä pienempi. Toisin sanoen ulkomaalaistaustalla on edelleen 2010-luvulla suuri vaikutus kassaan kuulumattomuuteen, mutta ero todennäköisyydessä on kuitenkin kaventunut syntyperäisten suomalaisten ja ulkomaalaistaustaisten välillä. On kuitenkin syytä ottaa huomioon, että ulkomaalaistaustaisten ryhmän sisäinen koostumus saattoi muuttua tarkasteltavien ajanjaksojen välillä, jolla voi olla merkitystä havaitulle muutokselle.

Toinen mielenkiintoinen ero yksittäisten muuttujien vaikutusten suuruusluokkaan näiden kahden periodin välillä liittyy koulutustason vaikutukseen kassaan kuulumattomuuteen. Erot perusasteen koulutettujen ja korkeasti koulutettujen välillä todennäköisyyksissä ovat tulosten mukaan suuremmat 2011-2017 ajanjaksoa koskevissa tuloksissa (9,5 prosenttiyksikköä) verrattuna 2004-2010 tuloksiin (6,5 prosenttiyksikköä). Toisin sanoen erot koulutustasojen välillä näyttäisivät suurentuneen 2000-luvulta 2010-luvulle tultaessa.

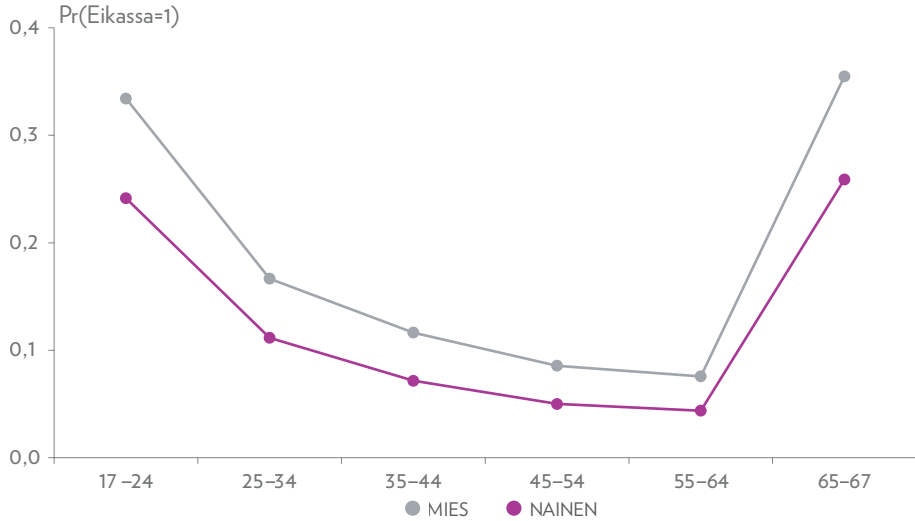
Vuosimuuttujien osalta havaitaan erisuuntaista yhteyttä eri vuosien osalta. Finanssikriisin alkamisen jälkeen vuosimuuttujilla on tilastollisesti merkitsevästi negatiivinen yhteys työttömyyskassaan kuulumattomuuteen ja sitä ennen parina vuonna positiivinen yhteys.

Tulokset henkilökohtaisten sekä työn ja työpaikan ominaisuuksien yhteyksistä työttömyyskassaan kuulumattomuuteen ovat samansuuntaisia kuin on saatu aikaisemmista Suomea koskevista tutkimuksista (Böckerman ja Uusitalo, 2006; Maczulskij, 2016).

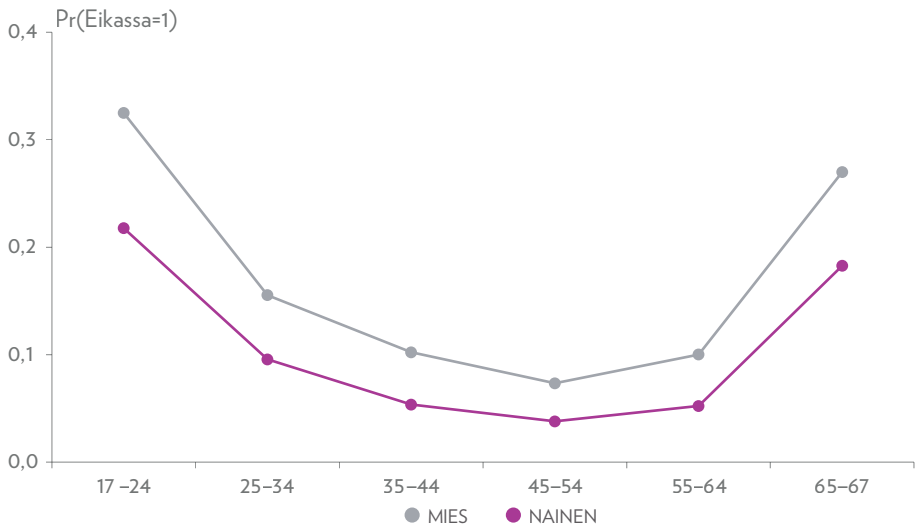
Kuviossa 5 on tarkasteltu malleista estimoitujen marginaalivaikutusten avulla, kuinka naisten ja miesten todennäköisyys jäädä työttömyyskassan ulkopuolelle muuttuu ikäryhmän mukaan, kun muut muuttujat ovat keskiarvoissaan. Kuvioista käy ilmi, että miehillä on naisia suurempi todennäköisyys olla kuulumatta työttömyyskassaan kaikissa ikäryhmissä kummallakin ajanjaksolla. Ajanjaksolla 2011-2017 naisten ja miesten väliset erot ovat suurimmat nuorimmassa (17-24-v.) ja vanhimmassa ikäryhmässä (65-67-v.) ja pienimmät 55-64-vuotiaiden ikäryhmässä. Myös ajanjaksolla 2004-2010 naisten ja miesten väliset erot ovat suurimmat nuorimmassa (17-24-v.) ja vanhimmassa ikäryhmässä (65-67-v.). Sitä vastoin pienimmillään ero on 45-54-vuotiailla.

Kuvio 5. Malleista lasketut todennäköisyydet olla kuulumatta työttömyyskassaan sukupuolen ja iän mukaan

2011-2017:

2004-2010:

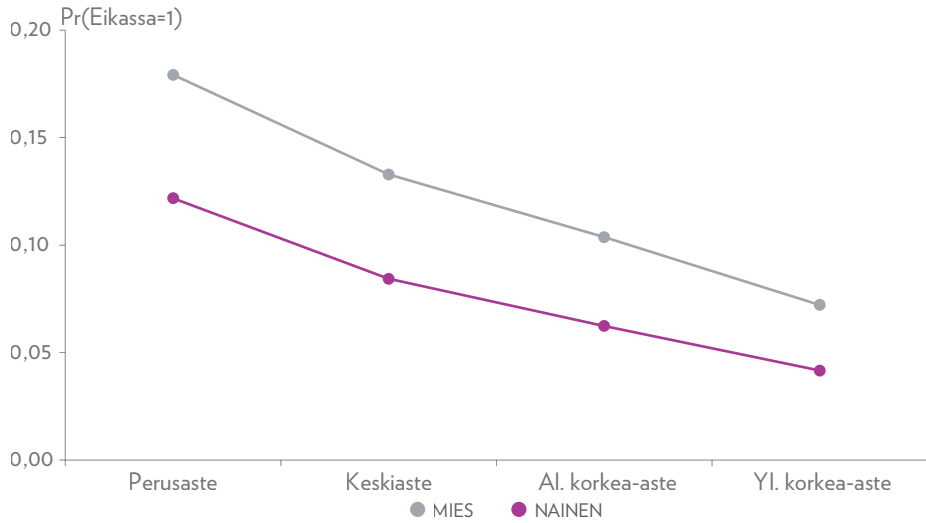
Kuvio 6 esittää vastaavan tarkastelun sukupuolen ja koulutustason mukaan: kuinka naisten ja miesten todennäköisyys jäädä työttömyyskassan ulkopuolelle muuttuu koulutustason mukaan, kun muut muuttujat ovat keskiarvoissaan. Kuvioista voidaan havaita, että ajanjaksolla 2011-2017 miehillä on naisia suurempi todennäköisyys olla kuulumatta työttömyyskassaan kaikilla koulutustasoilla. Sukupuolten välinen ero on suurin alemmilla koulutustasoilla ja kaventuu koulu-

tustason noustessa. Kun perusasteen koulutetuilla sukupuolten välinen ero on noin 5,7 prosenttiyksikköä, on se ylemmän korkeakoulututkinnon ja tutkijakoulutuksen suorittaneilla noin kolme prosenttiyksikköä.

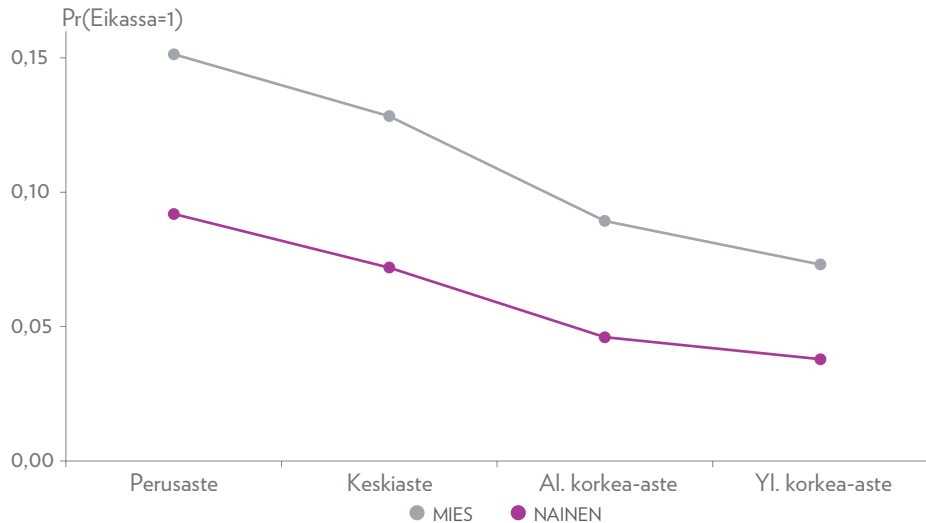
Myös ajanjaksolla 2004-2010 miehillä on naisia suurempi todennäköisyys olla kuulumatta työttömyyskassaan kaikilla koulutustasoilla. Niin ikään sukupuolten välinen ero on suurin vähiten koulutetuilla (n. 5,9 %-yksikköä) ja pienin korkeasti

Kuvio 6. Malleista lasketut todennäköisyydet olla kuulumatta työttömyyskassaan sukupuolen ja koulutustason mukaan

2011-2017:

2004-2010:

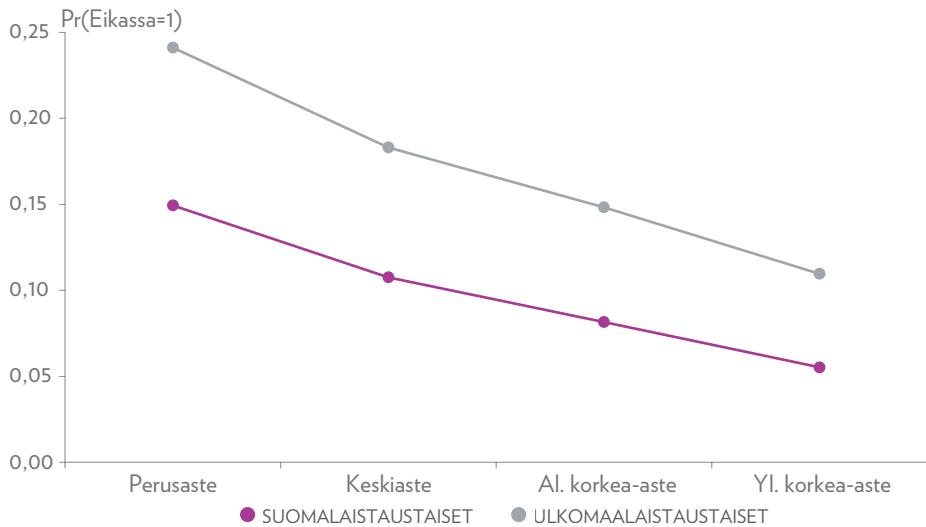

koulutetuilla (n. 2,7 %-yksikköä). Verrattuna ajanjaksoa 2011-2017 koskeviin tuloksiin sukupuolten väliset erot todennäköisyydessä olla kuulumatta työttömyyskassaan olivat selvästi suuremmat keskiasteen koulutetuilla 2004-2010.

Tarkastellaan vielä estimoiduista malleista laskettuja ennustettuja todennäköisyyksiä olla kuulumatta työttömyyskassaan syntyperän ja koulutustason mukaan. Kuvio 7 käy ilmi, että ulkomaista ja suomalaista syntyperää olevien

Kuvio 7. Malleista lasketut todennäköisyydet olla kuulumatta työttömyyskassaan syntyperän ja koulutustason mukaan

2011-2017:

2004-2010

palkansaajien välillä on selvä ero todennäköisyydessä olla kuulumatta työttömyyskassaan kaikilla koulutustasoilla ajanjaksolla 2011-2017. Ero kuitenkin kaventuu koulutustason noustessa. Kun perusasteen koulutuksen suorittaneilla ero on noin yhdeksän prosenttiyksikköä, on se korkeimmin koulutetuilla viiden prosenttiyksikön luokkaa.

Koskien ajanjaksoa 2004-2010 ulkomaista syntyperää olevien todennäköisyys olla työttömyyskassan ulkopuolella on selvästi suurempi kuin syntyperäisillä suomalaisilla kaikilla koulutustasoilla (9-12 %-yksikköä). Toisin kuin 2011-2017 ajanjaksolla 2004-2010 ajanjaksolla ero ulkomaalaistaustaisten ja syntyperäisten suomalaisten välillä on melko samaa suuruusluokkaa kaikilla koulutustasoilla ja kapenee vähemmän siirryttäessä korkeammin koulutettujen ryhmiin.

5.3 Työttömyysriskin yhteys työttömyyskassaan kuulumattomuuteen

Erityisen kiinnostava tulos on koskien sitä, kuinka malliin sisällytetyt henkilön työttömyysriskiä mittaavat riski-indikaattorit ovat yhteydessä todennäköisyyteen kuulua työttömyyskassaan tai olla kuulumatta. Voisi ajatella, että henkilöt, joilla on suurempi työttömyysriski, saisivat suurempaa hyötyä työttömyyskassaan kuulumisesta. Saadut tulokset vahvistavat tämän: henkilön suurempi työttömyysriski lisää työttömyyskassaan kuulumista ja vähentää työttömyyskassaan kuulumattomuutta. Aiemmin esitetystä mallissa työttömyysindikaattorina käytettiin indikaattorimuuttujaa siitä, onko henkilö kokenut työttömyyttä viimeisen viiden vuoden aikana. Ajanjaksoa 2011-2017 koskevien tulosten mukaan työttömyyttä kokeneilla oli 2,26 prosenttiyksikköä pienempi todennäköisyys olla kuulumatta työttömyyskassaan verrattuna niihin, joilla ei ole työttömyyskokemuksia (Taulukko 5). Tulos on linjassa edellä esitettyjen positiivisten korrelaatiotestien ja Landaisin ym. (2017, 2021) Ruotsia koskevien korrelaatiotestien tulosten kanssa, joiden mukaan vapaaehtoisen lisävuakuutuksen hankkivilla on selvästi suurempi työttömyysriski verrattuna niihin, jotka jäävät perusturvan varaan.

Toisena työttömyysriski-indikaattorina kassaan kuulumattomuutta selittävässä mallissa käytettiin kullekin henkilölle laskettua tilastollista työttömyysriskiä. Tämä muuttuja sai myös tilastollisesti merkitsevän negatiivisen kertoimen. Muuttujalle laskettu marginaalivaikutus oli -3,69, mikä tarkoittaa sitä, että jos työttömyysriski kasvaisi esimerkiksi 0,01:llä silloin todennäköisyys olla kuulumatta työttömyyskassaan laskisi $0,01 \cdot -3,697 = -0,0369^9$. Työttömyyskassaan kuulumattomuutta selittävään malliin sisällytettiin myös molemmat riski-indikaattorit samanaikaisesti. Molemmat saivat mallissa tilastollisesti merkitsevän negatiivisen kertoimen.

---

⁹ Ks. jatkuvien muuttujien marginaalivaikutusten tulkinnasta Williams (2012).

Ajanjaksoa 2004-2010 koskevien vastaavien tulosten mukaan aiemman työttömyyden kokeminen lisäsi työttömyyskassaan kuulumattomuuden todennäköisyyttä 2,26 prosenttiyksiköllä verrattuna niihin, joilla vastaavaa aiempaa työttömyyskokemusta ei ollut. Myös tilastollisen työttömyysriskin osalta havaitaan, että suurempi työttömyysriski lisää työttömyyskassaan kuulumisen todennäköisyyttä ja vähentää työttömyyskassaan kuulumattomuutta. Muuttujalle laskettu marginaalivaikutus oli -2,555, mikä tarkoittaa sitä, että jos työttömyysriski kasvaisi esimerkiksi 0,01:llä silloin todennäköisyys olla kuulumatta työttömyyskassaan laskisi $0,01 \cdot -2,555 = -0,0255$. Aiemman työttömyyden kokemisen marginaalivaikutus on molemmilla ajanjaksoilla hyvin samanlainen.

Taulukko 5. Työttömyysriskin yhteys työttömyyskassaan kuulumattomuuteen – random effects probit-mallien tulokset

	2011-2017		
	Ei kassan jäsen	Ei kassan jäsen	Ei kassan jäsen
Aiempaa työttömyyttä	-0,0226***	-	-0,0197***
Tilastollinen työttömyysriski	-	-3,697***	-3,7151***
Muut selittävät muuttujat	kyllä	kyllä	kyllä
N	1,048,700	1,048,700	1,048,700
	2004-2010		
	Ei kassan jäsen	Ei kassan jäsen	Ei kassan jäsen
Aiempaa työttömyyttä	-0,0226***	-	-0,0185***
Tilastollinen työttömyysriski	-	-2,555***	-2,4104***
Muut selittävät muuttujat	kyllä	kyllä	kyllä
N	1,132,637	1,132,637	1,132,637

Selite: ***, **, * - tilastollinen merkitsevyys vähintään 1%:n, 5 %:n ja 10%:n merkitsevyystasolla. Taulukossa esitetyt mallista lasketut marginaalivaikutukset.

5.4 Lisätarkastelut työttömyyskassaan kuulumattomuudesta

Parsonin ym. (2015) tulosten mukaan työttömyyskorvauksen tasolla on merkitystä työttömyyskassaan kuulumiseen siten, että suurempi korvaustaso lisää työttömyyskassaan kuulumisen todennäköisyyttä.

Seuraavassa raportoidaan molemmille ajanjaksoille mallin tulokset, jossa lisämuuttujana on sisällytetty kullekin henkilölle laskettu potentiaalinen työttömyyskorvausaste suhteutettuna perusturvan tasoon, jonka palkansaaja saisi, jos hän työttömäksi joutuessaan ei pääse ansiosidonnaisen työttömyysturvan

piiriin. Kiinnostuksen kohteena on katsoa, kuinka potentiaalinen korvausaste on yhteydessä työttömyyskassaan kuulumiseen.

Molempia ajanjaksoja koskien ansiopäiväraha lasketaan työttömyyttä edeltävän, vähintään työssäoloehdon täyttävän ajan vakiintuneesta palkasta. Palkasta tehdään vähennys, joka määräytyy vuosittain palkansaajan työeläke- ja työttömyysvakuutusmaksujen sekä sairausvakuutuksen päivärahamaksun perusteella. Sen jälkeen korvaus lasketaan seuraavalla kaavalla:

$$Y = b + r_1(w - b) \text{ jos } w \leq w^* \\ = b + r_1(w^* - b) + r_2(w - w^*) \text{ jos } w \geq w^*,$$

jossa b = perusosa
 w = päiväpalkka
 w^* = päiväpalkan taitekohta, johon asti ansio-osan osuus on 45 % päiväpalkan ja perusosan erotuksesta; $w^* = k \cdot b / 21.5$
 $r_1 = 0,45$ ja $r_2 = 0,20$.

Ansio-osa on 45 % päiväpalkan ja perusosan erotuksesta. Jos kuukausipalkka ylittää taitekohdan (3 078 € vuonna 2017), ansio-osa on ylimenevältä osalta 20 %. Mukana kaavassa ei ole lapsikorotukset, joita maksetaan saman periaatteen mukaan sekä ansiopäivärahaa että peruspäivärahaa saaville. Lapsikorotusta voi saada alle 18-vuotiaasta huollettavasta lapsesta. Esimerkiksi vuonna 2017 lapsikorotukset olivat yhdestä lapsesta 5,23 €, kahdesta lapsesta 7,68 € ja kolmesta tai useammasta lapsesta 9,90 €.

Tulosten mukaan potentiaalisella korvaustasolla on merkitystä sille, kuulutaanko työttömyyskassaan (Taulukko 6). Korkeampi korvaustaso suhteessa perusturvan tasoon on negatiivisessa yhteydessä työttömyyskassaan kuulumattomuuteen ja kääntäen on siis positiivisessa yhteydessä työttömyyskassaan kuulumiseen¹⁰. Korvaustason positiivinen yhteys on hieman suurempi ajanjaksolla 2004-2010 verrattuna 2011-2017 ajanjaksoon.

---

¹⁰ Samalla se voi myös lisätä työttömyyden todennäköisyyttä, esimerkiksi sen pitkittymisen johdosta (Kyyrä ym., 2017).

Taulukko 6. Potentiaalisen korvaustason yhteys työttömyyskassaan kuulumattomuuteen- random effects probit-mallien tulokset

	2011-2017	2004-2010
Selittävä muuttuja	Ei kassan jäsen	Ei kassan jäsen
Korvausaste	-0,0247***	-0,0338***
Muut selittävät muuttujat	kyllä	kyllä
N	1,048,700	1,132,637

Selite: ***, **, * - tilastollinen merkitsevyys vähintään 1%:n, 5 %:n ja 10%:n merkitsevyystasolla. Taulukossa esitetyt mallista lasketut marginaalivaikutukset.

Kiinnostava kysymys työttömyyskassaan kuulumattomien palkansaajien kohdalla on kuinka, moni kassan ulkopuolella oleva olisi työssäoloehdon puolesta oikeutettu saamaan ansioturvaa työttömäksi jäädessään. Seuraavassa tarkastellaan työttömyyskassaan kuulumattomien palkansaajien työssäoloehdon täyttymistä aineistosta tehtyjen laskelmien perusteella. Vertailun vuoksi katsotaan myös työttömyyskassaan kuuluvien palkansaajien työssäoloehdon täyttymistä.

Palkansaajien työssäoloehdon työn ja palkan määrän vaatimukset ovat vaihdelleet yli ajan. Tarkasteluperiodilla 2011-2017 ennen vuotta 2014 työssäoloehdon täytyminen edellytti sitä, että henkilö on ollut töissä jäsenyysaikana vähintään 34 kalenteriviikkoa (28 edellisen kuukauden aikana), jolloin työaika on ollut vähintään 18 tuntia kalenteriviikossa ja palkka on ollut työehtosopimuksen mukainen tai kokoaikaista työtä tekevällä vähintään 1134 euroa kuukaudessa (v.2013). Palkan vähimmäissuuruus kokoaikaista työtä tekevillä on määriteltä jokaiselle vuodelle erikseen¹¹. Vuonna 2014 työssäoloehto muutettiin siten, että jäsenyysaikana piti olla töissä vähintään 26 kalenteriviikkoa edellisen 28 kuukauden aikana aikaisemman 34 kalenteriviikon sijaan.

Ajanjaksolla 2004-2010 vuodesta 2004 vuoden 2009 loppuun asti palkansaajien työssäoloehdot oli kaksi. Toinen ensimmäistä kertaa työssäoloehdon täyttävälle (alkuehto) ja toinen aiemmin työttömyyspäivärahaa saaneille (paluuehto).

Ensimmäistä kertaa työssäoloehdon täyttävältä palkansaajalta edellytettiin vähintään 43 viikon työssäoloa työttömyyttä edeltäneen 28 kuukauden aikana. Jos päivärahaa oli maksettu 1.1.1997 tai sen jälkeen täytyi paluuehto, kun henkilö oli työskennellyt työttömyyttä edeltäneen 24 kuukauden aikana vähintään 34 kalenteriviikkoa. Työajan piti olla vähintään 18 tuntia kalenteriviikossa ja palkan työehtosopimuksen mukainen tai kokoaikaista työtä tekevällä vähintään 926,40 euroa kuukaudessa, ts. 40-kertaa peruspäivärahan määrä (v.2004).

Vuodesta 2010 lähtien palkansaajalla oli vain yksi työssäoloehto, joka oli 34 kalenteriviikkoa 28 kuukauden tarkastelujaksolla. Sitä sovellettiin riippumatta siitä, onko henkilö saanut aiemmin työttömyyspäivärahaa vai ei. Työajan piti olla

¹¹ Nämä vähimmäispalkat on saatavissa kullekin vuodelle erikseen julkaistuista työttömyyskassan etuusoppaista.

vähintään 18 tuntia kalenteriviikossa ja palkan työehtosopimuksen mukainen tai kokoaikaista työtä tekevällä vähintään 1052 euroa kuukaudessa (v.2010 raja).

Henkilön työhistoriatietojen ja palkkatietojen perusteella kokoaikatyötä tekeville määriteltiin eri vuosien osalta karkea mittari sille, täyttäisikö hän työssäoloehdon muilta paitsi kassajäsenyysehdon osalta. Ajanjaksolla 2011-2017 työttömyyskassaan kuulumattomien palkansaajien osalta noin 63,9 prosenttia olisi täyttänyt näin määritellyn työssäoloehdon ja 36,1 prosenttia ei olisi täyttänyt työssäoloehdotta (Taulukko 7). Työttömyyskassaan kuuluvista palkansaajina työskentelevistä työssäoloehdon olisi täyttänyt noin 93 prosenttia ja 7 prosenttia ei. Tässä suhteessa työttömyyskassan jäsenten ja työttömyyskassaan kuulumattomien palkansaajien välillä on selkeä ero¹².

Ajanjaksolla 2004-2010 61,9 prosenttia työttömyyskassaan kuulumattomista palkansaajista täytti näin määritellyn työssäoloehdon ja 38,1 prosenttia ei. Vastaavat osuudet työttömyyskassaan kuuluville palkansaajille olivat 92,6 ja 7,4 prosenttia (Taulukko 7).

Lisätarkasteluna katsottiin, minkälaisia ovat ominaisuuksiltaan ne työttömyyskassaan kuulumattomat palkansaajat, jotka eivät täytä työssäoloehdotta, verrattuna kaikkiin kassaan kuulumattomiin palkansaajiin. Jakaumissa oli selkeitä eroja. Työssäoloehdotta täyttämättömissä ei kassan jäsenissä oli suhteessa enemmän nuoria 17-24-vuotiaita, naisia, perus- ja keskiasteen koulutettuja, ulkomaalais-taustaisia ja työntekijäasemassa olevia (tässä ei esitetä näitä lukuja tarkemmin)¹³.

Taulukko 7. Palkansaajat jaoteltuna työttömyyskassaan kuulumisen ja työssäoloehdon täyttämisen mukaan, %

	2011-2017	
	Ei kassan jäsen	Työttömyyskassan jäsen
Täyttää työssäoloehdon, %	63,9	93,0
Ei täytä työssäoloehdotta, %	36,1	7,0
N	838,140	3,406,088
	2004-2010	
	Ei kassan jäsen	Työttömyyskassan jäsen
Täyttää työssäoloehdon, %	61,9	92,6
Ei täytä työssäoloehdotta, %	38,1	7,4
N	791,600	3,407,931

¹² Työssäoloehdon täyttäminen ja kassaan kuuluminen ei päätoimisten opiskelijoiden kohdalla tarkoita oikeutta saada ansiosidonnaista työttömyyspäivärahaa, koska päätoimiset opiskelijat eivät voi saada työttömyysturva.

¹³ Tarkemmat luvut saatavissa pyynnöstä raportin kirjoittajalta.

Maczulskijin (2016) tapaan työttömyyskassaan kuulumattomuutta selittävä malli estimoitiin ainoastaan niille palkansaajille, jotka täyttävät työssäoloehdon. Tarkastelun avulla haluttiin selvittää, löytyykö eri selittävien tekijöiden vaikutuksessa eroja verrattuna malliin, joka estimoitiin kaikille palkansaajille. Taustamuuttujien vaikutuksissa työttömyyskassaan kuulumattomuuteen ei havaittu suuria eroja ja tämän mallin tuloksia ei siksi tässä erikseen raportoida erillisessä taulukossa.

Edellä esitetty tarkastelu viittaa siihen, että osa palkansaajista ei ehkä ymmärrä liittyä työttömyyskassan jäseneksi. Työssäoloehdon täyttävälle työttömyyskassaan kuulumattomille kassaan kuulumattomuuden taustalla voi olla tietämättömyyttä ja osin myös epärationaalisuutta.

5.5 Siirtyminen työttömyyskassan jäsenyyteen ja kassan jäsenyydestä pois

Tarkastellaan seuraavaksi liikkumista työttömyyskassan jäsenyyteen ja jäsenyydestä pois. Tarkastelu rajataan niihin palkansaajiin, jotka työskentelevät palkansaajina kahtena peräkkäisenä vuotena. Taulukko 8 osoittaa, että ajanjaksoilla 2011-2017 työttömyyskassaan vuonna t kuuluneista palkansaajista, jotka työskentelivät palkansaajina kahtena peräkkäisenä vuotena, noin 97,6 prosenttia kuului edelleen työttömyyskassaan seuraavana vuonna. Työttömyyskassan ulkopuolelle oli siirtynyt ainoastaan 2,4 prosenttia palkansaajista. Palkansaajista, jotka eivät kuuluneet vuonna t työttömyyskassaan, 83,2 prosenttia ei edelleenkään kuulunut työttömyyskassaan seuraavana vuonna. Työttömyyskassan jäseniksi oli siirtynyt 16,8 prosenttia kassaan kuulumattomista palkansaajista.

Ajanjaksoa 2004-2010 koskevien vastaavien tulosten mukaan työttömyyskassaan vuonna t kuuluneista palkansaajista, jotka työskentelivät palkansaajina kahtena peräkkäisenä vuotena, noin 98,6 prosenttia kuului edelleen työttömyyskassaan seuraavana vuonna. Työttömyyskassan ulkopuolelle oli siirtynyt ainoastaan 1,4 prosenttia palkansaajista. Palkansaajista, jotka eivät kuuluneet vuonna t työttömyyskassaan, 85,1 prosenttia ei edelleenkään kuulunut työttömyyskassaan seuraavana vuonna. Työttömyyskassan jäseniksi oli siirtynyt 14,9 prosenttia. Tulokset liikkuvuudesta jäsenyyteen ja jäsenyydestä pois olivat siis hyvin samanlaisia kummallakin tarkasteluajanjaksolla.

Taulukko 8. Työttömyyskassan jäsenyyteen ja jäsenyydestä pois siirtyneet vuonna t vs. vuonna t+1, %

		2011-2017	
Työttömyyskassan jäsen (t)	Työttömyyskassan jäsen (t+1)		
	Kyllä	Ei	
Kyllä	97,6	2,4	
Ei	16,8	83,2	
		2004-2010	
Työttömyyskassan jäsen (t)	Työttömyyskassan jäsen (t+1)		
	Kyllä	Ei	
Kyllä	98,6	1,4	
Ei	14,9	85,1	

Selite: Tarkastelu rajattu niihin palkansaajiin, jotka ovat palkansaajina kahtena peräkkäisenä vuotena.

Ikäryhmittäin katsottuna liikkuvuudessa työttömyyskassan jäsenyyteen ja jäsenyydestä pois kahden peräkkäisen vuoden välillä löytyy eroavuuksia (Taulukko 9). Tarkastellaan ensin ajanjakson 2011-2017 tuloksia. Kassan jäsenenä vuonna t olleista suurin osa on kaikissa ikäryhmissä edelleen työttömyyskassan jäsenenä seuraavana vuonna. Eniten siirtymää pois kassan jäsenyydestä on 65-67-vuotiaiden ikäryhmässä, jossa 17,2 prosenttia ei enää ole kassan jäseniä vuonna t+1, vaikka he edelleen työskentelevät palkansaajina. Taustalla voi olla se, että työttömäksi joutuessaan he eivät enää samalla tavalla hyötyisi työttömyyskassan jäsenyydestä ja siksi luopuvat siitä. Myös nuorimmasta ikäryhmästä on hieman keskimääräistä enemmän poistumista kassan jäsenyydestä. 45-54-vuotiaista ainoastaan 1,3 prosenttia oli poistunut kassan jäsenyydestä vuonna t+1.

Kun katsotaan vuonna t kassaan kuulumattomien siirtymiä työttömyyskassan jäsenyyteen ikäryhmittäin, havaitaan että nuorimmissa ikäryhmissä on toisaalta myös eniten siirtymistä työttömyyskassan jäsenyyteen. 17-24-vuotiaista kassaan kuulumattomista 17,7 prosenttia oli seuraavana vuonna kassan jäseniä. Vastaava työttömyyskassaan siirtyneiden osuus oli 20,7 prosenttia 25-34-vuotiaiden ryhmässä. Vanhempiin ikäryhmiin siirryttäessä kassaan kuulumattomien työttömyyskassan jäseneksi siirtyminen käy harvinaisemmaksi. Täytyy muistaa, että vanhemmissa ikäryhmissä kassaan kuulumattomien osuudet ovat selvästi pienempiä kuin nuorimmissa ikäryhmissä.

Ajanjaksoa 2004-2010 koskevat tulokset ovat hyvin samankaltaisia (Taulukko 9). Kassan jäsenenä edellisenä vuonna olleista suurin osa on kaikissa ikäryhmissä edelleen työttömyyskassan jäsenenä seuraavana vuonna. Eniten siirtymää pois kassan jäsenyydestä on 65-67-vuotiaiden ikäryhmässä, jossa 15,5 prosenttia ei enää ole kassan jäseniä vuonna t+1, vaikka he edelleen työskentelevät palkansaajina. Toiseksi yleisintä työttömyyskassan ulkopuolelle siirtyminen on nuorimmissa ikäryhmässä, josta 5,3 prosenttia ei ollut kassan jäsen seuraavana vuonna. Vähäisintä työttömyyskassan jäsenyydestä poistuminen on 45-54-vuotiaiden

ikäryhmässä, joista vain alle prosentti (0,7%) ei ollut työttömyyskassan jäsen seuraavana vuonna.

Kun katsotaan vuonna t kassaan kuulumattomien siirtymiä työttömyyskassan jäsenyyteen ikäryhmittäin, havaitaan että siirtymisiä jäsenyyteen on eniten kahdessa nuorimmassa ikäryhmässä (18,3 % ja 19,8 %). Liikkuvuus laskee mitä vanhemmasta ikäryhmästä on kysymys.

Taulukko 9. Työttömyyskassan jäsenyyteen ja jäsenyydestä pois siirtyneet vuonna t vs. vuonna t+1 ikäryhmän mukaan katsottuna, %

	2011-2017		
	Työttömyyskassan jäsen (t)	Työttömyyskassan jäsen (t+1)	
		Kyllä	Ei
17-24-vuotiaat	Kyllä	91,7	8,3
	Ei	17,8	82,2
25-34-vuotiaat	Kyllä	96,2	3,8
	Ei	20,7	79,3
35-44-vuotiaat	Kyllä	97,8	2,2
	Ei	17,2	82,8
45-54-vuotiaat	Kyllä	98,7	1,3
	Ei	14,6	85,4
55-64-vuotiaat	Kyllä	98,3	1,7
	Ei	8,5	91,5
65-67-vuotiaat	Kyllä	82,8	17,2
	Ei	1,3	98,7
	2004-2010		
	Työttömyyskassan jäsen (t)	Työttömyyskassan jäsen (t+1)	
		Kyllä	Ei
17-24-vuotiaat	Kyllä	94,6	5,3
	Ei	18,3	81,6
25-34-vuotiaat	Kyllä	98,0	2,0
	Ei	19,8	80,1
35-44-vuotiaat	Kyllä	98,9	1,0
	Ei	13,2	86,8
45-54-vuotiaat	Kyllä	99,3	0,7
	Ei	10,7	89,2
55-64-vuotiaat	Kyllä	98,4	1,5
	Ei	4,8	95,2
65-67-vuotiaat	Kyllä	84,4	15,5
	Ei	1,3	98,7

Selite: Tarkastelu rajattu niihin palkansaajiin, jotka ovat palkansaajina kahtena peräkkäisenä vuotena.

Tilastollisella random effects probit- mallilla katsottiin työttömyyskassaan siirtymisen todennäköisyyttä ja kassanjäsenyydestä pois siirtymistä, jossa kontrolloitavina taustamuuttujina olivat samat henkilökohtaiset, työhön ja työpaikkaan liittyvät ominaisuudet kuin työttömyyskassaan kuulumattomuutta selittävässä mallissa aiemmin.

Ajanjaksoa 2011-2017 koskevien tulosten mukaan (Taulukko 10) naisilla on hieman miehiä suurempi todennäköisyys siirtyä työttömyyskassan jäseneksi. Ikäryhmittäisesti löytyy myös eroja liikkuvuudessa. Verrattuna 17–24-vuotiaisiin 25-34-vuotiailla ja 35-44-vuotiailla on 2,9 ja 3,4 prosenttiyksikköä suurempi todennäköisyys siirtyä kassan jäsenyyteen. Sen sijaan 55-64-vuotiailla ja 65-67-vuotiailla ei kassan jäsenillä on selvästi pienempi todennäköisyys hankkia jäsenyys. Maahanmuuttajataustaiset ei kassan jäsenet siirtyvät syntyperäisiä suomalaisia vähemmän kassan jäsenyyteen (-1,3 %-yksikköä). Koulutustasolla on myös merkitystä liikkuvuuteen kassan jäsenyyteen. Korkeammin koulutetuilla työttömyyskassaan liittymisen todennäköisyys on selvästi perusasteen koulutettuja suurempaa.

Taulukko 10. Työttömyyskassan jäseneksi ja pois jäsenyydestä siirtyneet t ja t+1 – random effects probit-mallien tulokset 2011-2017

Muuttuja	Kassan jäseneksi t +1	Pois jäsenyydestä t +1
Sukupuoli:		
Nainen	0,0044***	-0,0037***
Ikä:		
25-34	0,0294***	-0,0094***
35-44	0,0345***	-0,0168***
45-54	0,0151***	-0,0244***
55-64	-0,0885***	-0,0171***
65-67	-0,2199***	0,1180***
Syntyperä:		
Ulkomaa	-0,0133***	0,0127***
Koulutus:		
Keskiaste	0,031***	-0,0076***
Alempi korkea-aste	0,1003***	-0,0104***
Ylin korkea-aste	0,0986***	-0,0200***
Siviilisääty:		
Naimisissa	0,0105***	-0,0015***
Lapset:		
Alle 18v. lapsia	-0,0104***	-0,0002
Asuinpaikkakunta:		
Taajaan asuttu	0,0058***	-0,0012***
Maaseutumainen	-0,0253***	-0,0025***

Sosioekonominen asema:		
Alempi toimihenkilö	0,0044***	-0,0045***
Työntekijä	-0,0048***	-0,0025***
Palkkaluokka:		
2. kvartiili	0,0380***	-0,0234***
3.kvartiili	0,0602***	-0,0235***
4.kvartiili	0,0657***	-0,0206***
Työsuhteen tyyppi:		
Määräaikainen työsuhde	0,0288***	0,0100***
Työsuhteen kokoaikaisuus:		
Osa-aikatyö	-0,0570***	0,0036***
Sektori:		
Julkinen	-0,0407***	-0,0177***
Toimiala:		
Teollisuus	0,0772**	0,0013
Rakentaminen	0,0378*	0,0104***
Kauppa	0,0128	0,0106***
Kuljetus	0,0350*	0,0057***
Majoitus ja ravitsemus	-0,0122	0,0202***
Yksityiset palvelut	0,0220	0,0112***
Julkinen hallinto	-0,0023	0,0423***
Koulutus	-0,0037	0,0006
Terveys ja sosiaalipalvelut	-0,0111	0,0128***
Muut yksityiset palvelut	-0,0386*	0,0123***
Toimipaikan koko:		
10-alle50	-	-0,0010***
50-alle200		-0,0044***
200-alle500		-0,0470***
500 ja yli		-0,0049***
Työttömyysriski:		
Kokenut työttömyyttä	0,0738***	0,0058***
N	102,436	616,455

Selite:***, **, * - tilastollinen merkitsevyys vähintään 1%:n, 5 %:n ja 10%:n merkitsevyystasolla. Vertailuryhmät: mies, 17-24-v., suomalainen, perusaste, ei naimisissa, ei alle 18 vuotiaita lapsia, kaupunkimainen kunta, ylempi toimihenkilö, alin kvartiili, pysyvä työsuhde, kokoaikatyö, julkinen sektori, maa- ja metsätalous, alle 10 hengen toimipaikka, vuosi 2011. Taulukossa esitetty mallista lasketut marginaalivaikutukset.

Työsuhteen tyypillä on myös merkitystä aiemmin kassaan kuulumattomien siirtymiseen kassan jäseniksi. Määräaikaisissa työsuhteissa työskentelevillä on noin 2,9 prosenttiyksikköä suurempi todennäköisyys olla työttömyyskassan jäsen seuraavana vuonna verrattuna pysyvässä työsuhteessa työskenteleviin palkansaajiin. Toisaalta osa-aikatyötä tekeville kassaan kuulumattomilla todennäköisyys olla kassan jäsen seuraavana vuonna on selvästi pienempi kuin kokoaikatyötä tekeville palkansaajilla (5,7 prosenttiyksikköä). Osa-aikatyötä tekevien kohdalla kyse voi olla siitä, että alhaisen palkkatason vuoksi heidän potentiaalinen ansiosi-

donnaisen työttömyyskorvauksen tasonsa ei olisi merkittävästi korkeampi kuin perusturvan taso ja heidän etukäteen maksamansa työttömyyskassamaksut (Shin and Böckerman, 2019). Taustalla voi olla mahdollisesti myös muita tekijöitä. Eri tekijöitä ja niiden merkitystä olisi mielenkiintoista selvittää jatkotutkimuksessa. Aiempaa työttömyyttä kokeneilla on myös merkittävästi suurempi todennäköisyys (7,4 %-yksikköä) liittyä työttömyyskassan jäsenyyteen verrattuna niihin, joilla ei ole aiempaa työttömyyttä.

Työttömyyskassan jäsenyydestä poistumista koskevien tulosten mukaan naisilla on pienempi todennäköisyys poistua kassan jäsenyydestä. 17-24-vuotiaisiin verrattuna todennäköisyys poistua työttömyyskassan jäsenyydestä on pienempi kaikilla muilla vanhemmilla ikäluokilla lukuun ottamatta vanhinta ikäryhmää, jolla on liki 12 prosenttiyksikköä suurempi todennäköisyys poistua kassan jäsenyydestä. Koulutustason mukaan katsottuna vähiten koulutetut poistuvat työttömyyskassan jäsenyydestä korkeammin koulutettuja todennäköisemmin. Ulkomaalaistaustaisilla on noin 1,3 prosenttiyksikköä korkeampi todennäköisyys poistua kassan jäsenyydestä syntyperäisiin suomalaisiin verrattuna. Julkisella sektorilla työskentelevät palkansaajat jättävät työttömyyskassan jäsenyyden vähemmän todennäköisemmin yksityisen sektorin palkansaajiin verrattuna. Myös määräaikaisia ja osa-aikaisia työsuhteita tekevillä on hieman suurempi todennäköisyys poistua työttömyyskassan jäsenyydestä pysyvää ja kokoaikaista työtä tekeviin verrattuna.

Taulukko 11 esittää vastaavat estimointitulokset koskien ajanjaksoa 2004-2010. Nämä tulokset ovat pääosin hyvin samanlaisia kuin ajanjaksoa 2011-2017 koskevat tulokset. Työttömyyskassan jäseneksi siirtymisen osalta naiset liittyvät työttömyyskassan jäseniksi hieman miehiä todennäköisemmin. Tulokset osoittavat, että työttömyyskassan jäseneksi liitytään nuoremmalla iällä. Verrattuna 17-24-vuotiaisiin kaikilla muilla ikäryhmillä paitsi 25-34-vuotiailla on selvästi pienempi todennäköisyys liittyä työttömyyskassan jäseneksi. Ero todennäköisyydessä on suurin 55-64- ja 65-67-vuotiailla ei kassan jäsenillä. Maahanmuuttajataustaiset ei kassan jäsenet näyttäisivät siirtyvät syntyperäisiä suomalaisia vähemmän kassan jäsenyyteen, mutta vaikutus ei ole tilastollisesti merkitsevä. Koulutustasolla on myös merkitystä liikkuvuuteen kassan jäsenyyteen. Kaikissa korkeammin koulutettujen ryhmässä palkansaajat siirtyvät työttömyyskassan jäsenyyteen vuonna t+1 perusasteen koulutettuja todennäköisemmin. Ero todennäköisyydessä on suuruusluokaltaan merkittävä (7,4-18,6 %-yksikköä).

Työsuhteen tyypillä on myös merkitystä aiemmin kassaan kuulumattomien siirtymiseen kassan jäseniksi. Määräaikaisissa työsuhteissa työskentelevillä on noin neljä prosenttiyksikköä suurempi todennäköisyys olla työttömyyskassan jäsen seuraavana vuonna verrattuna pysyvässä työsuhteessa työskenteleviin palkansaajiin. Toisaalta osa-aikatyötä tekevillä kassaan kuulumattomilla todennäköisyys olla kassan jäsen seuraavana vuonna on lähes kuusi prosenttiyksikköä kokoaikatyötä tekeviä pienempi. Määrä- ja osa-aikatyön yhteyttä koskevat tulokset ovat hyvin samanlaisia kuin ajanjaksolla 2011-2017. Työttömyyskassaan

kuulumattomat palkansaajat, joilla on aiempaa työttömyyttä, siirtyvät liki kuusi prosenttiyksikköä todennäköisemmin työttömyyskassan jäseneksi verrattuna niihin, jotka eivät ole kokeneet työttömyyttä.

Tulosten mukaan naisilla on hieman miehiä pienempi todennäköisyys poistua kassan jäsenyydestä. 17-24-vuotiaisiin verrattuna todennäköisyys poistua työttömyyskassan jäsenyydestä on pienempi kaikilla muilla vanhemmilla ikäluokilla lukuun ottamatta vanhinta ikäryhmää, jolla on noin 13,6 prosenttiyksikköä suurempi todennäköisyys poistua kassan jäsenyydestä. Koulutustason mukaan katsottuna vähiten koulutetuilla on suurempi todennäköisyys poistua työttömyyskassan jäsenyydestä verrattuna korkeammin koulutettuihin. Toisin kuin ajanjaksoa 2011-2017 koskevissa tuloksissa ulkomaalaistaustaisilla ei ole tilastollisesti merkitsevästi korkeampaa todennäköisyyttä poistua kassan jäsenyydestä syntyperäisiin suomalaisiin verrattuna. Myös epätyypillisiä työsuhteita tekevilla on hieman suurempi todennäköisyys poistua kassan jäsenyydestä verrokiryhmiinsä verrattuna. Verrattuna alimpaan palkkaneljännekseen kuuluviin ylempiin palkkaneljänneksiin kuuluvilla on 1,3-1,6 prosenttiyksikköä pienempi todennäköisyys poistua työttömyyskassan jäsenyydestä seuraavana vuonna.

Taulukko 11. Työttömyyskassan jäseneksi ja pois jäsenyydestä siirtyneet t ja t+1 – random effects probit-mallien tulokset 2004-2010

Muuttuja	Kassan jäseneksi t +1	Pois jäsenyydestä t +1
Sukupuoli:		
Nainen	0,0043***	-0,0050***
Ikä:		
25-34	0,0010	-0,0084***
35-44	-0,0571***	-0,0136***
45-54	-0,0851***	-0,0050***
55-64	-0,1926***	-0,0037***
65-67	-0,2505***	0,1363***
Syntyperä:		
Ulkomaa	-0,0089	0,0009
Koulutus:		
Keskiaste	0,1860***	-0,0030***
Alempi korkea-aste	0,0739***	-0,0057***
Ylin korkea-aste	0,1070***	-0,0077***
Siviilisääty:		
Naimisissa	0,0050	-0,0013***
Lapset:		
Alle 18v. lapsia	-0,0107	0,0004
Asuinpaikkakunta:		
Taajaan asuttu	-0,0014	-0,0019***
Maaseutumainen	0,0008	-0,0020***

Sosioekonominen asema:		
Alempi toimihenkilö	0,0188***	-0,0017***
Työntekijä	-0,0043	-0,0026***
Palkkaluokka:		
2. kvartiili	0,0425***	-0,0130***
3.kvartiili	0,0304***	-0,0147***
4.kvartiili	0,0234***	-0,0159***
Työsuhteen tyyppi:		
Määräaikainen työsuhde	0,0408***	0,0048***
Työsuhteen kokoaikaisuus:		
Osa-aikatyö	-0,0581***	0,0047***
Sektori:		
Julkinen	-0,0073	-0,0053
Toimiala:		
Teollisuus	0,0220	-0,0007
Rakentaminen	0,0192	0,0024*
Kauppa	-0,0345**	0,0032**
Kuljetus	0,0245	-0,0013
Majoitus ja ravitsemus	-0,0443***	0,0066***
Yksityiset palvelut	-0,0031	0,0032**
Julkinen hallinto	-0,0035**	0,0098
Koulutus	-0,0033**	0,0062**
Terveys ja sosiaalipalv.	-0,0276*	0,0093**
Muut yksityiset palvelut	-0,044**	0,0040**
Toimipaikan koko:		
10-alle50	-	-0,0039***
50-alle200		-0,0057***
200-alle500		-0,0063***
500 ja yli		-0,0049***
Työttömyysriski:		
Kokenut työttömyyttä	0,0593***	0,0020***
N	126,417	821,965

Selite:***, **, * - tilastollinen merkitsevyys vähintään 1%:n, 5 %:n ja 10%:n merkitsevyystasolla. Vertailuryhmät: mies, 17-24-v., suomalainen, perusaste, ei naimisissa, ei alle 18 vuotiaita lapsia, kaupunkimainen kunta, ylempi toimihenkilö, alin kvartiili, pysyvä työsuhde, kokoaikatyö, julkinen sektori, maa- ja metsätalous, alle 10 hengen toimipaikka, vuosi 2004. Taulukossa esitetty mallista lasketut marginaalivaikutukset.

5.6 Työttömyyskassaan kuulumattomien alaryhmät

Työttömyyskassaan kuulumattomat voidaan jakaa kahteen alaryhmään: niihin, jotka eivät koskaan kuulu työttömyyskassaan ja niihin, jotka eivät kuulu työttömyyskassaan, mutta ovat joskus kuuluneet. Ajanjaksolla 2011-2017 keskimäärin noin 11 prosenttia palkansaajista ei koskaan ollut työttömyyskassan jäsen ja noin

8,7 prosenttia palkansaajista ei kuulunut työttömyyskassaan, mutta oli joskus kuulunut. Vastaavasti ajanjaksolla 2004-2010 11,7 prosenttia palkansaajista ei koskaan ollut työttömyyskassan jäsen ja noin 7,1 prosenttia palkansaajista ei kuulunut työttömyyskassaan, mutta oli joskus kuulunut.

Taustaominaisuuksien mukaan näiden kahden ryhmän koostumuksissa on hieman eroja molemmilla tarkasteluajanjaksoilla¹⁴. Eroja löytyy esimerkiksi sukupuolen mukaan. Joskus kassan jäsenenä olleissa naisten osuus on hieman suurempi kuin ei koskaan kassan jäsenenä olleissa. Ei koskaan kassan jäsenenä olleissa ulkomaalaistaustaisten osuus on selvästi suurempi kuin niissä, jotka ovat joskus olleet kassan jäsenenä. Alle 10 hengen toimipaikoissa työskentelevien osuus on myös suurempi ei koskaan kassan jäsenenä olleiden ryhmässä.

Seuraavassa tarkastellaan, löytyykö eroja työttömyyskassaan kuulumattomien alaryhmien kesken työssäoloehdon täyttämässä, työttömyyskorvausten potentiaalisessa tasossa suhteessa perusturvaan sekä aiemmissa työttömyyskokemuksissa (Taulukko 12).

Kuten taulukosta 12 käy ilmi molemmilla tarkasteluajanjaksoilla joskus työttömyyskassaan kuuluneiden alaryhmässä on suurempi osuus niitä, jotka työhistoriansa puolesta täyttäisivät työssäoloehdon verrattuna ei koskaan työttömyyskassaan kuuluneisiin. Tähän alaryhmään kuuluvat ovat myös kokeneet enemmän työttömyyttä edellisen viiden vuoden aikana verrattuna ei koskaan työttömyyskassaan kuuluneisiin. Näiden kahden alaryhmän välillä ei juuri ole eroja potentiaalisessa työttömyyskorvauksen korvaustasossa

Taulukko 12. Työttömyyskassaan kuulumattomien alaryhmien työssäoloehdon täyttäminen, potentiaalinen korvaustaso ja aiemman työttömyyden kokeminen

	2011-2017		2004-2010	
	Ei koskaan jäsen	Ollut jäsen	Ei koskaan jäsen	Ollut jäsen
Täyttää työssäoloehdon (%)	61,5	67,0	60,6	63,8
Pot.työttömyyskorvaus suhteessa perusturvaan	1,45	1,44	1,78	1,82
Aiempaa työttömyyttä (%)	15,6	18,3	19,2	28,8

Ajanjaksolla 2011-2017 ikäryhmittäin katsottuna molemmissa työttömyyskassaan kuulumattomien alaryhmissä työssäoloehdon täyttäminen on suurimmillaan 35-44- ja 45-54-vuotiailla ja odotetusti pienin nuorimmassa ikäryhmässä. Myös potentiaalisen työttömyyskorvauksen taso on suurin keski-ikäisillä ja pienin nuorilla työttömyyskassaan kuulumattomien molemmissa alaryhmissä (tuloksia ei erikseen raportoida tässä). Ajanjaksolla 2004-2010 korkeimmillaan työhistoriansa puolesta työssäoloehdon täyttäneiden osuus on 45-54-vuotiaiden ikäryhmässä.

¹⁴ Tarkemmat luvut saatavissa raportin kirjoittajalta.

5.7 Pidempiaikainen työttömyyskassaan kuulumattomuus

Aineiston paneeliluonne mahdollistaa tutkia myös palkansaajien pidempiaikaista työttömyyskassaan kuulumattomuutta. Tähän tarkasteluun valittiin ne palkansaajat, jotka olivat mukana aineistossa jokaisena vuotena ajanjaksolla 2011-2017 ja ajanjaksolla 2004-2010. Tästä palkansaajien joukosta ajanjaksolla 2011-2017 6,8 prosenttia ja ajanjaksolla 2004-2010 7 prosenttia ei kuulunut työttömyyskassaan yhtenäkkään vuonna.

Keitä ovat nämä palkansaajat, joiden työttömyyskassaan kuulumattomuus on pitkäaikaista? Henkilökohtaisten ominaisuuksien mukaan pitkäaikaisesti kassaan kuulumattomissa yliedustettuina ovat miehet, nuoremmat ikäryhmät ja perusasteen koulutuksen suorittaneet (Taulukko 13). Ulkomaalaistaustaisten osuus on ei koskaan kassaan kuuluneissa puolet suurempi kuin kaikkien palkansaajien joukossa. Sosioekonomiselta asemaltaan ei koskaan työttömyyskassaan kuuluneissa on suhteessa enemmän työntekijäasemassa olevia ja alimpiin palkakaneljänneksiin kuuluvia.

Yksityisen sektorin palkansaajat ovat selvästi yliedustettuina myös pitkäaikaisesti kassaan kuulumattomien joukossa. Toimialoittaisesti yksityisten palvelualojen kuten kaupan, hotelli- ja ravintola-alan, muiden yksityisten palvelujen ja kuljetuksen aloilla työskentelevät ovat yliedustettuina tässä ryhmässä. Yksityisillä palvelualoilla tehdään suhteessa enemmän osa-aikatyötä ja myös osa-aikatyötä tekeviä on suhteessa enemmän ei koskaan kassaan kuulumattomissa. Toimipaikan henkilöstön koon mukaan katsottuna pienissä toimipaikoissa työskentelevät ovat yleisemmin myös pitkäaikaisesti työttömyyskassaan kuulumattomia.

Taulukosta käy hyvin ilmi, että ei koskaan työttömyyskassaan kuuluneiden jakaumat ovat hyvin samankaltaiset molemmilla tarkasteluajanjaksoilla.

Taulukko 13. Ei koskaan kassaan kuuluneiden jakaumat taustaominaisuuksien mukaan, %

Muuttuja	2011-2017		2004-2010	
	Ei koskaan kassan jäsen	Kaikki palkansaajat	Ei koskaan kassan jäsen	Kaikki palkansaajat
Sukupuoli:				
Nainen	37,5	52,5	33,6	49,4
Mies	67,5	47,5	66,4	50,6
Ikä:				
17-24	8,6	2,8	7,0	2,5
25-34	31,5	20,7	25,7	19,5
35-44	24,4	27,7	25,3	29,1
45-54	21,5	31,0	24,2	33,1
55-64	13,4	16,9	17,2	15,6
65-67	0,7	0,2	0,5	0,1
Syntyperä:				
Suomi	93,2	96,8	96,5	98,4
Ulkomaa	6,8	3,2	3,5	1,6
Koulutus:				
Perusaste	17,9	8,4	22,0	13,2
Keskiaste	53,5	42,7	49,1	42,8
Alempi korkea-aste	20,3	31,3	21,1	30,6
Ylin korkea-aste	8,2	17,6	7,7	13,3
Siviilisääty:				
Naimisissa:	40,7	49,7	47,5	56,3
Lapset:				
Alle 18v. lapsia	36,4	38,9	36,7	42,8
Asuinpaikkakunta:				
Kaupunkimainen	72,5	72,8	69,5	72,8
Taajaan asuttu	13,6	15,3	14,6	15,3
Maaseutumainen	13,9	11,8	15,9	11,8
Sosioekonominen asema:				
Ylempi toimihenkilö	19,5	28,3	24,0	25,7
Alempi toimihenkilö	37,4	43,4	32,3	41,7
Työntekijä	39,8	28,3	39,9	31,9
Palkkaluokka:				
1. kvartiili	11,4	4,0	9,9	2,7
2. kvartiili	30,5	20,9	30,2	21,0
3.kvartiili	30,3	35,3	29,2	35,9
4.kvartiili	27,7	39,8	30,7	40,3
Työsuhteen tyyppi:				
Pysyvä työsuhde	90,0	93,0	89,2	92,7
Määräaikainen työsuhde	10,0	9,9	10,8	7,3

Työsuhteen kokoaikaisuus:				
Kokoaikatyö	80,0	90,1	83,2	92,6
Osa-aikatyö	20,0	9,9	16,8	7,4
Sektori:				
Julkinen	15,5	34,5	14,5	31,7
Yksityinen	84,5	65,5	85,5	68,3
Toimiala:				
Maa- ja metsätalous	2,7	1,2	2,7	1,4
Teollisuus	9,9	16,6	9,9	20,8
Rakentaminen	7,7	4,9	7,7	4,9
Kauppa	18,3	11,5	18,3	11,6
Kuljetus	10,1	5,7	10,1	6,8
Majoitus ja ravitsemus	6,1	2,9	6,1	2,6
Yksityiset palvelut	21,1	18,2	21,1	16,4
Julkinen hallinto	3,1	6,9	3,1	7,6
Koulutus	4,6	8,5	4,6	6,8
Terveys- ja sosiaalipalvelut	10,2	19,5	10,2	16,7
Muut yksityiset palvelut	6,0	3,9	6,0	4,3
Toimipaikan koko:				
Alle 10	33,0	12,9	40,5	14,7
10-alle50	28,2	20,9	26,6	21,1
50-alle200	10,7	14,6	9,3	15,8
200-alle500	3,8	6,7	3,3	7,5
500 ja yli	3,1	6,1	3,5	7,6

Selite: Työsuhteen tyyppin ja kokoaikaisuuden osalta tieto on vain osalle palkansaajia.

Yksittäisten taustatekijöiden yhteyttä pitkäaikaiseen työttömyyskassaan kuulumattomuuteen tutkittiin random effects probit- mallilla, jossa selittävinä muuttujana oli 'ei koskaan kassan jäsen' ja kontrolloitavina muuttujina olivat samat muuttujat kuin edellä työttömyyskassaan kuulumattomuutta selittäneessä mallissa. Tulokset (Taulukko 14) taustatekijöiden yhteydestä pitkäaikaiseen työttömyyskassaan kuulumattomuuteen ovat molemmille tarkasteluajanjaksoille samansuuntaisia kuin malleissa, jossa tutkittiin taustatekijöiden yhteyttä työttömyyskassaan kuulumattomuuteen.

Eri tekijöiden vaikutukset ovat kuitenkin suuruusluokaltaan selvästi pienempiä, ts. erot ryhmien välillä eivät ole niin suuria. Esimerkiksi kun ulkomaalaistaustaisten todennäköisyys olla kuulumatta työttömyyskassaan oli 7,2 prosenttiyksikköä suurempi kuin kantasuomalaisilla, on ulkomaalaistaustaisten todennäköisyys olla pitkäaikaisesti työttömyyskassaan kuulumaton 1,3 prosenttiyksikköä suurempi kuin syntyperäisillä suomalaisilla ajanjaksoa 2011-2017 koskevien tulosten mukaan. Toimialoista majoitus- ja ravitsemisalalan ja muiden yksityisten palvelualojen palkansaajilla näyttäisi olevan muita aloja suurempi todennäköisyys olla pitkä-

aikaisesti työttömyyskassaan kuulumaton maa- ja metsätalouden palkansaajiin verrattuna.

Taulukko 14. Pitkäaikainen työttömyyskassaan kuulumattomuus- random effects probit-mallin tulokset

Muuttuja	2011-2017	2004-2010
	Ei koskaan kassan jäsen	Ei koskaan kassan jäsen
Sukupuoli:		
Nainen	-0,0115***	-0,0212***
Ikä:		
25-34	-0,0199***	-0,0172***
35-44	-0,0307***	-0,0300***
45-54	-0,0363***	-0,0352***
55-64	-0,0381***	-0,0304***
65-67	-0,0334***	-0,0179*
Syntyperä:		
Ulkomaa	0,0130***	0,0393***
Koulutus:		
Keskiaste	-0,0106***	-0,0091***
Alempi korkea-aste	-0,0180***	-0,0216***
Ylin korkea-aste	-0,0200***	-0,0241***
Siviilisäätö:		
Naimisissa	-0,0052***	-0,0089***
Lapset:		
Alle 18v. lapsia	-0,0022***	-0,0035***
Asuinpaikkakunta:		
Taajaan asuttu	-0,0022***	-0,0047***
Maaseutumainen	-0,0007***	0,0006
Sosioekonominen asema:		
Alempi toimihenkilö	-0,0126***	-0,0092***
Työntekijä	-0,0314***	-0,0015***
Palkkaluokka:		
2. kvartiili	-0,0127***	-0,0109***
3.kvartiili	-0,0157***	-0,0174***
4.kvartiili	-0,0177***	-0,0198***
Työsuhteen tyyppi:		
Määräaikainen työsuhde	0,0062***	0,0066***
Työsuhteen kokoaikaisuus:		
Osa-aikatyö	0,0079***	0,0127***
Sektori:		
Julkinen	-0,0106***	-0,0044

Toimiala:		
Teollisuus	-0,0116***	-0,0309***
Rakentaminen	-0,0037***	-0,0011***
Kauppa	0,0001***	0,0236**
Kuljetus	-0,0050***	0,0089***
Majoitus ja ravitsemus	0,0219***	0,0496***
Yksityiset palvelut	0,0010***	0,0181***
Julkinen hallinto	-0,0243***	0,0053
Koulutus	0,0010**	0,0024***
Terveys- ja sosiaalipalvelut	0,0026***	0,0020***
Muut yksityiset palvelut	0,0189***	0,0246***
Toimipaikan koko:		
10-alle50	-0,0048***	-0,0041***
50-alle200	-0,0139***	-0,0137***
200-alle500	-0,0124***	-0,0172***
500 ja yli	-0,0106***	-0,0184***
Työttömyysriski:		
Kokenut työttömyyttä	-0,0074***	-0,0088***
Vuosi:		
2012/2005	0,0013***	0,0010
2013/2006	0,0021***	0,0037***
2014/2007	0,0032***	0,0026***
2015/2008	0,0044***	0,0045***
2016/2009	0,0057***	0,0050***
2017/2010	0,0081***	0,0071***
N	728,125	778,884

Selite:***, **, * - tilastollinen merkitsevyys vähintään 1%:n, 5 %:n ja 10%:n merkitsevyystasolla. Vertailuryhmät: mies, 17-24-v., suomalainen, perusaste, ei naimisissa, ei alle 18 vuotiaita lapsia, kaupunkimainen kunta, ylempi toimihenkilö, alin kvartili, pysyvä työsuhde, kokoaikatyö, julkinen sektori, maa- ja metsätalous, alle 10 hengen toimipaikka, ei aiempaa työttömyyttä, vuosi 2011 (periodi 2011-2017) ja 2004 (periodi 2004-2010). Taulukossa esitetty mallista lasketut marginaalivaikutukset.

Pitkäaikaista työttömyyskassaan kuulumattomuutta ajanjaksolla 2004-2010 selittävän tilastollisen mallin tulokset ovat pitkälti samanlaisia kuin ajanjaksoa 2011-2017 koskevat tulokset. Eroja 2011-2017 koskeviin tuloksiin on kuitenkin mm. ulkomaalaisten pitkäaikaisessa työttömyyskassaan kuulumattomuudessa. Ajanjaksoa 2004-2010 koskevien tulosten mukaan ulkomaalaistaustaisten todennäköisyys olla pitkäaikaisesti työttömyyskassan ulkopuolella oli noin 3,9 prosenttiyksikköä suurempi kuin suomalaista syntyperää olevilla, kun se 2011-2017 periodilla oli vain noin 1,3 prosenttiyksikköä. Kuten edellä jo tuotiin esille, havaitun muutoksen taustalla voi olla se, että ulkomaalaistaustaisten ryhmän sisäinen koostumus saattoi muuttua tarkasteltavien ajanjaksojen välillä. Eroja kahden periodin välillä havaitaan myös yksittäisten toimialojen vaikutuksissa. Ajanjaksolla 2004-2010 mm. kaupan ja majoitus- ja ravitsemusalan palkansaajien

todennäköisyys olla pitkäaikaisesti työttömyyskassan ulkopuolella oli suurempi kuin ajanjaksolla 2011-2017.

5.8 Työttömyyskassaan kuulumisen muutos 2004-2006 vrt. 2015-2017 - kassaan kuulumattomien alaryhmien kehityksen merkitys

Kuten edellä esitetystä tarkastelusta käy ilmi palkansaajien työttömyyskassaan kuulumisen on hieman laskenut ja työttömyyskassaan kuulumattomuus on kasvanut palkansaajien keskuudessa ajanjaksolla 2004-2017. Mielenkiintoinen kysymys on, mikä merkitys havaitulle kassajäsenyyden laskulle on ei kassaan kuulumattomien kahden alaryhmän, ts. ei koskaan kassaan kuuluneiden ja aiemmin kassaan kuuluneiden osuuden kehityksellä. Seuraavassa tarkastellaan näiden komponenttien vaikutusta havaitulle työttömyyskassan jäsenyyssasteen muutokselle aineiston alkuvuosien 2004-2006 ja loppuvuosien 2015-2017 välillä.

Tarkastelu edellyttää, että muutos työttömyyskassaan kuulumisessa voidaan yhdistää muutoksiin kassaan kuulumattomuudessa. Merkitään työttömyyskassan jäsenyyssastetta hetkellä t $tkassa_t$:lla. Tämä jäsenyyssaste on yhtä suuri kuin 1 miinus 'ei kassan jäsen'-aste (eikassa $_t$). eikassa $_t$ on puolestaan summa 'ei koskaan kassan jäsen'-asteesta n_t ja 'joskus kassan jäsen'-asteesta x_t ¹⁵:

$$tkassa_t = 1 - eikassa_t = 1 - (n_t + x_t)$$

Merkitään palkansaajien työttömyyskassaan kuulumisastetta ajanjaksolla 2004-2006 $tkassa_{0406}$:lla ja työttömyyskassaan kuulumisastetta ajanjaksolla 2015-2017 $tkassa_{1517}$:lla. Muutos työttömyyskassan jäsenyydessä näiden kahden ajanjakson välillä D voidaan kirjoittaa muotoon:

$$D = tkassa_{1517} - tkassa_{0406} = (1 - eikassa_{1517}) - (1 - eikassa_{0406})$$

Jotta voidaan tarkastella sitä, mikä merkitys ei koskaan kassan jäseninä olleiden osuuden ja joskus kassan jäseninä olleiden osuuden muutoksilla on havaittuun muutokseen palkansaajien työttömyyskassajäsenyydessä, muutos työttömyyskassaan kuuluvien asteessa D dekomponoidaan seuraavasti:

$$D = D_1 + D_2,$$

missä

$$D_1 = tkassa_{1517} - tkassa_{0406|1517} = [1 - (n_{1517} + x_{1517})] - [1 - (n_{1517} + x_{0406})]$$

$$D_2 = tkassa_{0406|1517} - tkassa_{0406} = [1 - (n_{1517} + x_{0406})] - [1 - (n_{0406} + x_{0406})]$$

¹⁵ Analyysikehikko on tässä sama kuin mitä Bryson ja Gomez (2005) hyödyntävät analysoidessaan ammattiliittojäsenyyden muutosta.

D_1 kertoo erotuksen 2015-2017 toteutuneen ja 2004-2006 kontrafaktuaalisen työttömyyskassa-asteen välillä. $tkassa_{0406|1517}$ on kontrafaktuaalinen työttömyyskassan jäsenyysaste, joka olisi toteutunut, jos 2004-2006 'ei työttömyyskassan jäsen'-asteeseen sisältyisi 2015–2017 'ei koskaan työttömyyskassan jäsen'-aste. D_2 kertoo erotuksen kontrafaktuaalisen ja toteutuneen työttömyyskassa-asteen välillä 2004-2006. Ensimmäinen komponentti D_1 mittaa aiemmin työttömyyskassaan kuuluneiden osuuden muutoksen vaikutusta ja jälkimmäinen D_2 ei koskaan kassan jäsenenä olleiden osuuden muutoksen vaikutusta.

Taulukko 15 raportoi tämän tarkastelun tulokset. Kaikkiaan todennäköisyys olla työttömyyskassan jäsen väheni 81,8 prosentista 79,5 prosenttiin näiden kahden tarkasteluperiodin välillä. Tästä 2,31 prosenttiyksikön alenemisesta 2,78 prosenttiyksikköä selittyy 'ei koskaan kassan jäsen'-osuuden kasvulla ja 0,48 prosenttiyksikköä aiemmin kassaan kuulumattomien osuuden laskulla. Siis valtaosa havaitusta muutoksesta selittyy ei koskaan työttömyyskassaan kuuluneiden osuuden kasvulla (120 prosenttia).

Taulukko 15. 'Ei koskaan kassan jäsen'-osuuden muutoksen vaikutus työttömyyskassan jäsenasteen muutokseen 2004-2006 vs. 2015-2017

2015-2017:	Osuus
Työttömyyskassaan kuulumisen todennäköisyys (tkassa)	0,7950
Todennäköisyys olla kuulumatta työttömyyskassaan (eikassa)	0,2050 ^a (100)
Aiemmin työttömyyskassaan kuuluneiden ei kassan jäsenten osuus työttömyyskassaan kuulumattomista (x)	0,0759 (37,0)
Ei koskaan työttömyyskassaan kuuluneiden osuus työttömyyskassaan kuulumattomista (n)	0,1290 (62,9)
2004-2006:	Osuus
Työttömyyskassaan kuulumisen todennäköisyys (tkassa)	0,8181
Todennäköisyys olla kuulumatta työttömyyskassaan (eikassa)	0,1819 ^b (100)
Aiemmin työttömyyskassaan kuuluneiden ei kassan jäsenten osuus työttömyyskassaan kuulumattomista (x)	0,0807 (44,36)
Ei koskaan työttömyyskassaan kuuluneiden osuus työttömyyskassaan kuulumattomista (n)	0,1012 (53,64)
Kontrafaktuaalinen todennäköisyys olla kassan jäsen ($tkassa_{0406 1517}$)	0,7903

Dekomponoidaan muutos jäsenyysasteessa (D) 2004-2006 vrt. 2015-2017:	-0,0231 (100)
Osaan, joka johtuu muutoksesta aiemmin kassan jäsenten osuudessa (D ₁)	0,0048 (-20,8)
Osaan, joka johtuu muutoksesta ei koskaan kassan jäsenten osuudessa (D ₂)	-0,0278 (120,3)

Selite: ^a0,2050=0,0759+0,1290, ^b0,1819=0,0807+0,1012.

Taulukon 15 tulosten mukaan 'ei koskaan kassan jäsen'-osuuden kasvu selitti valtaosan havaitusta työttömyyskassajäsenyyden laskusta 2004-2006 vs. 2015-2017. Jo aiemmin esitetyn perusteella tiedetään, että tietyt palkansaajaryhmät kuuluvat muita todennäköisemmin niihin palkansaajiin, jotka eivät koskaan kuulu työttömyyskassaan.

Seuraavassa tarkastellaan, kuinka paljon ei koskaan työttömyyskassaan kuuluneiden osuuden muutoksesta näiden kahden periodin välillä selittyy työvoiman rakenteen muutoksella ja kuinka paljon 'ei koskaan kassan työttömyyskassan jäsen' todennäköisyyden kasvulla tietyn palkansaajaryhmän sisällä. Analyysi tehdään sukupuolen, ikäryhmän, koulutustason ja syntyperän mukaisille palkansaajaryhmille. Tämä tarkastelu tehdään seuraavassa hyväksi käyttäen ns. shift share-analyysia (Green, 1992; Bryson and Gomez, 2005).

Muutos 'ei koskaan kassan jäsen' -asteessa loppu- (2015-2017)- ja alkuperiodin (2004-2006) välillä voidaan kirjoittaa seuraavasti:

$$\Delta N = \sum_g n_g^{1517} p_g^{1517} - \sum_g n_g^{0406} p_g^{0406}$$

missä n_g on ryhmän g 'ei koskaan' jäsenyysaste ja p_g on palkansaajien osuus ryhmässä g.

Shift share-analyysin avulla tämä muutos voidaan jakaa seuraaviin kolmeen komponenttiin ja edellinen yhtälö voidaan kirjoittaa muotoon:

$$\Delta N = \sum (n_g^{1517} - n_g^{0406}) p_g^{0406} + \sum (p_g^{1517} - p_g^{0406}) n_g^{0406} + \sum (n_g^{1517} - n_g^{0406}) (p_g^{1517} - p_g^{0406})$$

Oikean puolen ensimmäinen komponentti kuvaa sitä 'ei koskaan kassan jäsen'-osuuden kasvua, joka olisi tapahtunut, jos palkansaajien koostumus olisi ollut ajanjaksolla 2015-2017 sama kuin 2004-2006, mutta ryhmien sisällä osuudet olisivat kasvaneet. Toinen komponentti kuvaa sitä 'ei koskaan kassan jäsen'-osuuden kasvua, joka olisi tapahtunut johtuen muutoksesta palkansaajien rakenteessa, mutta 'ei koskaan kassan jäsen' olisi pysynyt ajanjakson 2004-2006 tasolla. Kolmas komponentti on interaktiotermin kahden edellisen komponentin vaikutuksesta ja on yleensä pieni suuruusluokaltaan.

Taulukko 16 esittää edellä kuvatun shift share- analyysin tulokset sukupuolen, ikäryhmän, koulutustason ja syntyperän mukaisille palkansaajaryhmille. Taulukosta käy ilmi, että ei koskaan kassan jäsen -osuudet ovat nousseet näiden kahden periodin välillä lähes kaikissa ryhmissä. Joissakin ryhmissä kasvu on myös hyvin merkittävää kuten esimerkiksi nuorimman ikäryhmän keskuudessa.

Tuloksista käy ilmi, että valtaosan 'ei koskaan kassan jäsen'-osuuden kasvusta selittää muutokset palkansaajien todennäköisyydessä olla koskaan kuulumatta työttömyyskassaan ja huomattavasti pienempi osuus selittyy palkansaajien rakenteessa näiden ryhmien sisällä tapahtuneilla muutoksilla. Palkansaajien koostumuksen muutoksella havaittiin olevan eniten merkitystä syntyperän ja ikäryhmän mukaisten ryhmien tarkastelussa.

Taulukko 16. Muutoksen osatekijät 'ei koskaan kassan jäsen'-osuuksissa tietyissä palkansaajaryhmissä

	Palkansaajien osuus		Ei koskaan työt.kassan jäsen osuus		Shift share analyysi (muutos johtuen, %)*	
	2004-2006	2015-2017	2004-2006	2015-2017	Muutos todennäk.	Muutos rakenteessa
Sukupuoli:						
Nainen	49,96	51,8	7,6	10,9		
Mies	50,0	48,2	12,6	15,0	102,7	-3,3
Ikäryhmä:						
17-24	8,4	8,8	28,3	47,5		
25-34	22,5	23,0	10,2	16,5		
35-44	26,4	23,8	7,4	8,6		
45-54	27,1	24,6	6,5	6,6		
55-64	15,5	18,8	12,0	5,7		
65-67	0,2	1,0	57,3	15,4	93,3	20,6
Koulutus:						

Perusaste	16,7	10,3	16,9	26,9		
Keskiaste	44,5	47,8	11,5	16,0		
Alempi korkea- koulut.	27,1	27,9	6,0	7,3		
Ylempi korkea- koulut.	11,6	15,9	4,6	4,8	110	-12,7
Syntyperä:						
Suomalainen	97,8	94,5	9,8	11,9		
Ulkomaalainen	2,2	5,5	25,0	29,0	78,4	19,4

Selite: *Taulukossa ei raportoida interaktiokomponentin vaikutusta ja siksi taulukon luvut eivät summaudu 100 prosenttiin.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Suomi kolmen muun Pohjoismaan kanssa kuuluu ns. Ghent-järjestelmän maihin, joissa työttömyysvakuutus on pakollisen ja vapaaehtoisen vakuutuksen yhdistelmä. Parempaan työttömyysturvan piiriin voi päästä, jos hankkii lisävakuutuksen työttömyyskassaan kuulumalla ja sen lisäksi työhistorian puolesta täyttää työ-säoloehdon. Muutoin työttömäksi joutuessaan saa perusturvatasoista turvaa, joka ei perustu henkilön aiempaan palkkatasoon toisin kuin ansiosidonnainen työttömyysturva ja joka on tasoltaan matala.

Suomessa valtaosa palkansaajista kuuluukin työttömyyskassaan ja osuus on pidemmällä aikavälillä pysynyt melko vakaana, vaikka hienoista alenemista erityisesti vuoden 2015 jälkeen on havaittavissa. Yli ajan työttömyyskassaan kuulumattomien osuus on siis hienoisesti kasvanut. Tässä tutkimuksessa tuotettiin päivitettyä ja uutta tutkittua tietoa työttömyyskassaan kuulumattomista palkansaajista hyödyntäen tilastollisissa analyyseissa Tilastokeskuksen laajaa rekisteripohjaista yksilötason paneeliaineistoa ajanjaksolta 2004-2017 jakaen analyysijakso kahteen osaan.

Tutkimuksessa yhtenä keskeisenä kiinnostuksen kohteena oli selvittää, mikä on työttömyysriskin yhteys lisävakuutuksen hankkimiseen tai vakuutuksen hankkimattomuuteen. Positiivisen korrelaation testeistä saadut tulokset osoittavat, että työttömyysriskin ja lisävakuutuksen hankkimisen välillä on tilastollisesti merkitsevä positiivinen korrelaatio. Toisin sanoen lisävakuutetuilla on suurempi työttömyysriski verrattuna niihin, jotka eivät lisävakuutusta hanki. Korrelaatio myös suureni selvästi, kun malliin lisättiin henkilökohtaisia ominaisuuksia kuvaavia muuttujia, mikä viittaisi 'edulliseen' valikoitumiseen näiden tekijöiden suhteen.

On syytä ottaa huomioon, että havaittuun korkeaan työttömyysriskiin voivat myös vaikuttaa työntekijän kannustimet. Näiden vaikutusten tutkiminen jää jatkotutkimuksen aiheeksi. Landaisin ym. (2017, 2021) Ruotsia koskevat tulokset, joissa pystyttiin huomioimaan myös kannustinvaiikutukset, osoittivat, että vuonna 2007 havaitut muutokset kassaan kuulumisessa olivat seurausta valikoitumisesta

työttömyysriskin suhteen ja mahdollisuus valita lisää vakuutusuojaa työttömyyskassan jäsenyyden avulla parantaa merkittävästi niiden hyvinvointia, joilla on korkea työttömyysriski.

Työttömyysriskin merkitys valikoitumisessa työttömyyskassaan kuulumiseen on tiiviissä yhteydessä kysymykseen siitä, onko pakollinen julkinen työttömyysvakuutus, joka ei jätä työttömyysriskeiltään erilaisille yksilöille valinnan mahdollisuuksia, tehokkain keino ratkaista epätäydellisen informaation aiheuttamia ongelmia. Landaisin ym. (2017, 2021) Ruotsia koskeva analyysi puoltaa yksilöllisempää vaihtoehtoa pakollisuuden sijasta. Ruotsia koskevaa tulosta voidaan pitää Suomen kannalta tärkeänä, koska meillä on samanlainen Ghent-järjestelmä.

Teoreettisessa kirjallisuudessa on nostettu sekä hyöty- että normipohjaisia syitä työttömyyskassaan kuulumiselle, jotka motiivit eivät ole toisiaan poissulkevia, vaan pikemminkin voivat täydentää toisiaan. Hyötypohjaisia motiiveja vahvistaa myös tutkimuksesta saatu tulos siitä, että suuremman työttömyysriskin omaavat palkansaajat kuuluvat todennäköisemmin työttömyyskassaan ja ovat vähemmän todennäköisemmin työttömyyskassaan kuulumattomia. Työttömyyskassaan kuulumalla suuremman työttömyysriskin omaavat saavat parempaa työttömyysturvaa, mitä muutoin eivät saisi.

Toisaalta työttömyyskassojen ulkopuolelle jää myös henkilöitä, jotka kuuluvat ryhmiin, joilla on tunnetusti suuri työttömyysriski. Tämä viittaisi siihen, että lisävakuutuksen valintaan voi liittyä kitkaa (ks. Landais ym., 2021), tietämättömyyttä ja myös osin epärationaalisuutta.

Henkilökohtaisten taustatekijöiden yhteyttä työttömyyskassaan kuulumattomuuteen koskevien tulosten mukaan miehillä, nuorilla, vähemmän koulutetuilla, ulkomaalaista syntyperää ja kaupungissa asuvilla on suurempi todennäköisyys olla kuulumatta työttömyyskassaan verrattuna naisiin, vanhempiin ikäryhmiin, korkeammin koulutettuihin, suomalaista syntyperää oleviin ja maaseudulla asuviin. Ulkomaalaistaustan vaikutus oli suurempi 2004-2010 analyysissä, kun taas koulutustason merkitys oli suurempi 2011-2017 analyysissä.

Tutkimuksessa myös havaittiin, että sosioekonomisen aseman mukaan tarkasteltuna ylemmät toimihenkilöt ovat työttömyyskassan ulkopuolella hieman alempia toimihenkilöitä ja työntekijäasemassa olevia todennäköisemmin. Ammattiryhmittäinen lisätarkastelu osoitti, että muihin ammattiryhmiin verrattuna nimenomaan johtajilla oli suurempi todennäköisyys olla kuulumatta työttömyyskassaan. Taustalla voi olla näiden ryhmien pienempi työttömyysriski ja luottamus uuden työn löytymiseen muita ryhmiä paremmin, mutta myös normipohjaisia syitä.

Työhön ja työpaikkaan liittyvistä ominaisuuksista havaittiin, että alempi palkkataso, työsuhteen osa- ja määräaikaisuus, toimipaikan pienempi koko, yksityisellä sektorilla työskentely ja yksityisillä palvelualoilla kuten majoitus- ja ravitsemisalalla työskentely lisäsi työttömyyskassaan kuulumattomuutta verrokiryhmiin verrattuna.

Tulosten koskien potentiaalisen korvaustason (suhteessa perusturvaan) yhteyttä työttömyyskassaan kuulumattomuuteen voidaan myös tulkita kertovan rationaalisesta käyttäytymisestä. Suurempi korvauksen taso suhteessa perusturvaan on negatiivisessa yhteydessä työttömyyskassaan kuulumattomuuteen ja lisää työttömyyskassaan kuulumisesta saatavaa hyötyä suhteessa perusturvaan.

Liikkuvuutta koskevien tarkastelujen mukaan siirtyminen työttömyyskassan jäsenyyteen kahden vuoden välillä on keskimäärin selvästi suurempaa kuin jäsenyydestä poistuminen. Naiset siirtyvät hieman miehiä todennäköisemmin kassan jäseniksi. Määräaikaista ja osa-aikaista työtä tekevien osalta havaitaan mielenkiintoinen ero. Määräaikaiset palkansaajat siirtyvät pysyvässä työsuhhteessa työskenteleviä todennäköisemmin työttömyyskassan jäseneksi, kun taas osa-aikatyötä tekevien todennäköisyys siirtyä kassan jäseneksi on pienempi verrattuna kokoaikatyötä tekeviin. Ajanjaksoa 2004-2010 koskevien tulosten mukaan kahdella nuorimmalla ikäryhmällä oli suurempi todennäköisyys siirtyä kassan jäsenyyteen verrattuna vanhempiin ikäryhmiin. Sitä vastoin 2011-2017 17-24-vuotiaiden todennäköisyys siirtyä kassan jäsenyyteen oli pienempi kuin 25-34- ja 35-44-vuotiailla.

Aineiston paneeliluonne mahdollisti tutkia myös pitkäkestoisempaa työttömyyskassaan kuulumattomuutta. Tulosten mukaan samantyyppiset tekijät ovat pitkäaikaisen työttömyyskassaan kuulumattomuuden taustalla kuin työttömyyskassaan kuulumattomuuden taustalla, joskin yksittäisten tekijöiden vaikutukset olivat suuruusluokaltaan pienempiä.

Havaittua työttömyyskassajäsenyysasteen laskua aineiston alkuvuosien 2004-2006 ja loppuvuosien 2015-2017 välillä tutkittiin katsomalla, mikä merkitys

havaitulle kassajäsenyyden laskulle on ei kassaan kuulumattomuuden kahden alaryhmän, ts. ei koskaan kassaan kuuluneiden ja aiemmin kassaan kuuluneiden osuuden kehityksellä. Tulosten mukaan valtaosa havaitusta muutoksesta selittyy ei koskaan työttömyyskassaan kuuluneiden osuuden kasvulla. Tässä muutoksessa palkansaajien rakenteen muutoksilla näyttäisi olevan vähäisempi merkitys.

Meneillään oleva koronapandemia on osoittanut, että kriisit nostavat tietoisuutta työttömyyskassaan kuulumattomuuden riskistä. Viime vuonna työttömyyskassojen jäsenmäärä lähti nousuun Suomessa. Kannustavuutta nosti myös työssäoloehdon väliaikainen lieventäminen.

LÄHTEET

Akerlof, G. (1970). The Market for `Lemons': Quality Uncertainty and the Market Mechanism, *Quarterly Journal of Economics*, 84: 488–500.

Booth, A. L. (1985). The free rider problem and a social custom model of trade union membership. *The Quarterly Journal of Economics*, 100(1): 253–261.

Booth, A. L. (1986). Estimating the Probability of Trade Union Membership: A Study of Men and Women in Britain. *Economica*, 53(209):41-61.

Bryson, A. and Gomez, R. (2005), Why Have Workers Stopped Joining Unions? The Rise in Never-Membership in Britain. *British Journal of Industrial Relations*, 43(1): 67-92.

Böckerman, P. and Uusitalo, R. (2006). Erosion of the Ghent System and union membership decline: lessons from Finland. *British Journal of Industrial Relations*, 44: 283-303.

Carroll, E. (1999). Emergence and Structuring of Social Insurance Institutions. Comparative Studies on Social Policy and Unemployment Insurance. Swedish Institute for Social Research. Edsbruck.

Chiappori, P-A. and Salanie, B. (2000). Testing for asymmetric information in insurance markets. *Journal of Political Economy*, 108(1): 56–78.

Finanssivalvonta (2020). Työttömyyskassat 2019.

Green, F. (1992). Recent Trends in British Trade Union Density: How Much of a Compositional Effect? *British Journal of Industrial Relations*, 30(3):445-458.

Grimm-Vikman, S. (2019). *Työttömyyskassaan kuulumattomat – miksi vakuutus ei kelpaa?* TOPSOS Lisensiaatin tutkimus. Turun yliopisto.

Gschwind, L. (2021). When free choice turns into a pitfall: conditional social protection for immigrants in voluntary unemployment insurance systems. *Journal of European Social Policy*, 31(1): 3 -14.

Høgedahl, L. (2014). The Ghent effect for whom? Mapping the variations of the Ghent effect across different trade unions in Denmark. *Industrial Relations Journal*, 45:469-485.

Kauhanen, M., Suoniemi I. ja Tuomala, M. (2020). Miksei tutkimustieto kelpaa työttömyysturvaa uudistaville? *Talous ja Yhteiskunta* 3/2020, 14-23.

Kotamäki, M. (2018). Kohti vakuuttavampaa ansioturvaa. Arvio ansiosidonnaisen työttömyysturvan kehittämismahdollisuuksista. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 47/2018.

Kyyrä, T., Pesola, H., and Rissanen, A. (2017). *Unemployment insurance in Finland: A review of recent changes and empirical evidence on behavioral responses*. Helsinki: VATT Institute for Economic Research.

Landais, C., Nekoei, A., Nilsson, P., Seim, D., and Spinnewijn, J. (2017). Risk-based selection and unemployment insurance: Evidence and implications. IFS Working Paper W17/22. The Institute for Fiscal Studies.

Landais, C., Nekoei, A., Nilsson, P., Seim, D., and Spinnewijn, J. (2021). Risk-based selection and unemployment insurance: Evidence and implications. *American Economic Review*, 111(44):1315-55.

Landais, C. and Spinnewijn, J. (2020). The Value of Unemployment Insurance. *Review of Economic Studies*, ilmestyy.

Maczulskij, T. (2016). Ketkä jäävät työttömyyskassojen ulkopuolelle? Working Papers 304. Helsinki: Labour Institute for Economic Research.

Olson, M. Jr. (1965). *The logic of collective action: Public goods and the theory of groups*. Harvard University Press.

Parsons, D., Tranaes, T., and Lilleør, H. (2015). Voluntary public unemployment insurance. IZA discussion papers 8783.

Addison, JT, Schnabel, C (eds.) *International Handbook of Trade Unions*. Cheltenham: Edward Elgar, pp. 13–43.

Schnabel, C. (2002). Determinants of trade union membership. In: Addison, JT, Schnabel, C (eds.) *International Handbook of Trade Unions*. Cheltenham: Edward Elgar, pp. 13–43.

Shin, Y-K. and Böckerman, P. (2019). Precarious workers' choices about unemployment insurance membership after the Ghent system reform: The Finnish experience. *Social Policy & Administration*, 53:921-938.

van Tubergen, F., Maas, I. and Flap, H. (2004). The Economic Incorporation of Immigrants in 18 Western Societies: Origin, Destination, and Community Effects. *American Sociological Review* 69(5): 704–727.

Visser, J. (2002). Why Fewer Workers Join Unions in Europe: A Social Custom Explanation of Membership Trends. *British Journal of Industrial Relations*, 40(3):403-430.

Williams, R. (2012). Using the margins to estimate and interpret adjusted predictions and marginal effects. *The STATA Journal*, 12(2): 308-331.

PALKANSAAJIEN TUTKIMUSLAITOS
LÖNTAGARNAS FORSKNINGSINSTITUT
LABOUR INSTITUTE FOR ECONOMIC RESEARCH

Palkansaajien tutkimuslaitos on vuonna 1971 perustettu itsenäinen ja voittoa tavoittelematon kansantalouden asiantuntijayksikkö. Laitoksessa tehdään taloustieteellistä tutkimusta ja laaditaan suhdanne-ennusteita. Lisäksi laitoksen tutkijat toimivat ulkopuolisissa asiantuntijatehtävissä sekä osallistuvat aktiivisesti julkiseen talouspoliittiseen keskusteluun. Palkansaajien tutkimuslaitoksen toiminnan tavoitteena on tarjota tutkimustietoa yhteiskunnallisen keskustelun sekä päätöksenteon tueksi.

Palkansaajien tutkimuslaitoksessa tehtävän tutkimustyön painopiste on tilastollisiin aineistoihin perustuvassa empiirisessä tutkimuksessa. Sen taustalla on vahva teoreettinen näkemys ja tieteellisten menetelmien asiantuntemus.

The Labour Institute for Economic Research is an independent and non-profit research organisation founded in 1971. The Institute carries out economic research, monitors economic development and publishes macroeconomic forecasts. The aim is to contribute to the economic debate and to provide information for economic policy decision making in Finland.